

KORTNOVELLER - ELLER OM MAN SÅ VILL
FINGERADE REPORTAGE - I TAKT MED EN TUNG TID

VARANNAN DAMERNAS

Alf Gunnarson
MMXIX

PROLOG:

26 AUGUSTI – 8 SEPTEMBER 1939

PERSONERNA

Bland andra:

Bonden Ludvig Persson i Dalen

Dennes hustru: Anna Teresia

Deras son: Arvid Persson- Vättedal

Hans hustru Kristina

Deras dotter: Ingrid

Bonden Nils Persson på Åsen

Dennes hustru: Anna Regina

Deras dotter: Anna- Lisa

Grannen: Ogifta Susanna Borg i Dalen

Hennes trotjänare (kvarboende):

Frans Helgesson

Hennes dräng: Mattias J: son Berg

Så kallade sommargäster:

Samuel Singer i Villan (A)

Hans hustru Eva (född Lund)

Fabrikör Petrus Sjödin i Villan (B)

Hans hustru: (Hemmafru) Isabella.

Lanthandlaren Kasper Karlsson i Kröken

Folkskollärare Folke Birgersson i Bråtebro

DEL ETT

HEMMA HOS
ANNA & LUDVIG
NILS & ANNA

Kylan var värre än i mannaminne,
sa man – men det minnet var kort, ty
den som mindes en vecka tillbaka, visste
att det varit minus 24 natten mellan
måndag och tisdag, veckan
före. Nu var det bara 18.

Den ene bor i Dalen och den andre på Åsen. Båda heter Persson, men i den närmaste omgivningen är de mera kända som Ludde i Dalen och Nisse på Åsen. De har var sitt ställe – som i stället för ställe kan kallas lantställe – och var sin hustru, båda med tilltalsnamnet Anna, Dessa kan. i stället för hustrur, kallas käringar, till och med bondkäringar men under inga omständigheter lantlollar, eftersom det är lika olämpligt som att kalla en bondlurk för bondjäväl. Däremot torde det vara fullt lagligt, rent teoretiskt, att skicka bondlurken till Storbritannien och övertyga H. M. D. att adla densamme till Sir Bond Lurche. Lantlollar riskerar icke att utsättas för dylika experiment. Hur skulle det ta sig ut? Lady Lant Lolla? Nej, ni ser ju hur fel det blir.

Har kusinerna Ludvig och Nils Persson något annat gemensamt? Nej, det har de tills vidare inte, om man bortser från fruarnas så in i palindromen lika lydande tilltalsnamn. Men det ska sägas: att bortse från fruntimmer är en allvarlig sak, inte minst i Dalen och på Åsen, ty de kvinnor vi här har att göra med, är inga mähän. Den som möjligen aldrig har mött ett sannskyldigt, onomatopoetiskt mähä, må få en definition: ni kanske har stött på, med betoning på "på", (har ni stött på, med betoning på "stött", har ni sannolikt fått ja och får skylla er själva). Fast nu tappade vi nog tråden. Ett mähä, ett våp eller en mesmoster är befriad från varje ambition, utom att vara andra till lags. Finns det sådana fruntimmer? Det korta svaret: det fanns faktiskt, en gång i tiden. Numera är de nog i stort sett utdöda, i alla fall i vår västerländska civilisation. När folk i den närmaste omgivningen talar om Anna Belinda (Ludvig Perssons hustru) heter hon *Luddes- Anna* och ingenting annat. Enligt samma lag är det oundvikligt att Nils Perssons hustru, Anna Regina, heter *Nilsa- Anna*. Ni trodde kanske att herrn på Åsen kallades *Åsa- Nisse*. Om så var fallet (att ni trodde det), så trodde ni fel. Det är så ibland: man har fel.

När folket i Dalen och på Åsen gjorde upp eld i sina spisar på Nyårsdagens morgon steg tre rökpelare lodrätt upp mot den himmel som ännu ett par timmar skulle vara gömd i nattens mörker. Röken markerade att en ny dag i dysterhetens tecken var i vardande. På Åsen låg man i regel en halvtimme före Dalen. De strimmor av grå rök

som skickades ut där uppe var som en hälsning till Dalen: det är dags nu. Om det hade tävlats i att sända röken högst upp, hade Åsens folk ett försprång, eftersom deras hus låg gott och väl tio famnar högre än grannarnas nere på platten. Förvånade kan det tyckas att man nyttjade det ålderdomliga måttet famn. Fast egentligen inte, om man betänker att höjdskillnaden hade fastställts långt tillbaka i tiden. Ingen hade senare kommit sig för att räkna om dessa famnar till meter.

Mycket av det gamla skulle faktiskt varit borta om folk kommit sig mera för. Måtten, som var mycket mänskligare förr, fick emellertid stryka på foten. Tyvärr blev det så, kan drömmarna tänka, medan realisterna förstår att decimalsystemet krävde nya mått (i stället för steg). Men tänk bara på famn, aln, tum och fot, vilka praktiska och trevliga (om än ungefärliga) mått de var. En tumstock är sannerligen något annat än en meterstock (fast där har jag nog fel – om jag inte misstar mig). ☺

Vill man veta var Dalen och Åsen finns på kartan? Nej, det vill man inte just nu. Skulle man emellertid ändra sig på den punkten, får man tåla sig. Tills vidare hänvisas till en karta, vilken som helst, ty så vist är naturen orienterad, att minst en dal och minst en ås står att finna på nästan varje kartblad i Svea rikes södra landsdelar. Vill man få ett hum om den specifika geografin, har man redan fått detta (på sidan 2).

I alla tider har det varit varje mans och kvinnas rätt att veta var man administrativt hör hemma. *(Det följande skrivs i presens men avser dåtiden)*. Alla har en adress, såvida man inte är luffare eller uteliggare, i förra fallet en livsstil med visst mått av fri vilja, medan det senare syns som ett resultat av olyckliga omständigheter. Varje människa tillhör en rote, för att man ska veta vart barnen ska skickas, när de blivit skolmogna, en socken, för att veta vilken kyrka eller sockenstuga man ska besöka, i andliga och världsliga spörsmål, ett härad, om lag och rätt behöver prövas och ett län, om ens ärenden behöver överprövas eller är så storslagna att tidigare nämnda organ icke har förmåga att hantera desamma (ärendena). Familjerna Persson bor i Ingalunda rote och den ligger i Sammalunda socknen. i Någorlunda härad, uti Annorlunda län. Dessa fakta bör inte ifrågasättas.

Vad utmärker för övrigt den trakt där vi befinner oss? Det är landsbygd så vitt man kan se och det behöver nog inte påpekas att så vitt som man kan se från Åsen, kan man inte se i Dalen. Det ligger i sakens natur, som lantmätare Lindelöf sa, när han signerade ett servitut som tillerkände elleverantören (Vattenfall) rätten att gräva gropar till de stolpar som var avsedda att bära de ledningar som senare skulle tillföra denna trakt det energitillskott som den dittills varit utan: elen alltså eller elektriciteten, den kraft som numera (1940) hjälper så många att spara på sina egna (krafter).

Ljus och mörker: redan de gamla grekerna – nej, redan långt före de gamla hellenerna, får man förmoda, i den heliga skrifts första mosebok, är just ljus och mörker på tapeten. Det är mäktiga ord som står där och de blev såklart så mycket mer storslagna och tydliga, när folk kunde läsa den finstilta texten i elektriskt ljus.

SAMTAL VID MJÖLKBORDET MELLAN JUL OCH NYÅR 1939

- Hej du, hej du!
- Hej och hå!
- Vad hade ni morse?

- Tjugoen. Vad hade ni?
- Tjugotvå. Men grannen hade tjugotre, sa drängen.
- Den gamle eller den nye?
- Den nye, så en vet inte vad en ska tro.
- Nä, det är nog så sant det. Hej med dig!
- Hej, hej!

Skymningen faller tidigt så här års, först i Dalen och något senare på Åsen och då är det dags att dra ner mörkläggningsgardinerna. Det är order på detta från högsta ort. Folk skall vänjas vid att - kanske, eventuellt, i värsta fall - dölja sin därvaro under framtida orosnätter. Det är en mörk tid och mörkare än mörkt är det naturligt nog på natten, när man tar med sig sin oro in i sömnen. Det fasansfulla förstärks i drömmarna. Fientliga ögon ser allt och hör allt, trots sotsvarta gardiner för fönstren och trots att man för viskande samtal, så lågmälda att de nätt och jämnt överröstar den tunga, molande tystnaden. Och Maran, den förbannade häxan, har obegränsad makt att skrämma och plåga.

Det stora tomrummet
fylls av tystnaden som masar
sig fram i sina rutiga filttofflor.

Hoppet och hopplösheten slåss
om herraväldet i människors
innersta, enskilda kammare.

Om morgondagen vet man,
att den kommer, vilket
man vill, eller inte.

/ Ludde i Dalen (1940)

Daux saux, som Rousseau brukade säga, när han tänkt klart: Låt oss återvända till naturen: Du är i Dalen och du kan bege dig en mil norrut, österut eller västerut och det är fortfarande ren landsbygd runt omkring. Till de bokstavstroga bör det sägas: Gör inte det! Terrängen är kuperad och svårframkomlig. Det är åttio procent skogar och ängar, fem procent odlad mark, tomter inkluderade, sex procent vatten, stillastående och

rinnande och resten (nio procent) till ingen nytta varande mark, såsom myrar och mossar. Det känns nu som att någon klenroten (inget namn) ifrågasätter precisionen i dessa siffror. En kontrollräkning visar att skeptikerns tvivel är befogad. De först nämnda procentsatserna bör (avrundade) vara: sjuttionio, respektive sex procent.

Det må vara att upplysningstiden var en strömning som låg trehundra år tillbaka i tiden, men den egentliga upplysningstiden, värd namnet, var 1930-talet, då landsbygden i Sverige fick sin ström, som var så genomgripande användbar, till så mycket som därtills gått på saktmodig sparlåga. Till Dalen och Åsen kom strömmen på hösten 1936 och det var så pass revolutionerande att nyhetens behag ännu, fyra år senare, omstrålade allt elektriskt.

Det är Nyårsdag och eftermiddag. Herr och fru Persson i Dalen är bjudna till herr och fru Persson på Åsen och nu sitter de vid kaffebordet och språkar. Männen har fastnat i ett samtal om väder och vindar och Anna vänder sig till Anna och säger:

- Jag har funderat på detta med den förunderliga elektriciteten. Vi har våra kontakter, både här och där. En sätter i sladden och så lyser lampan. Men var kommer den där strömmen ifrån?

Nils, som är ivrig tidningsläsare och allmänt kunnig (i alla fall enligt egen uppfattning) svarar korthugget:

- Den kommer från Porjus!

Ludvig, som tänker mer i teori än i teknik mumlar:

- Jasså, du säger det, att strömmen kommer ifrån, vad hette det?
- Porjus, det är ett vattenfall uppe i Lappland!
- Jasså, du säger det, du Nisse. Så utifall att vattnet sinar i Porjus, så får vi skaffa egen ström. Är det på det viset?

Anna (och nu vet varken ni eller jag, vilken av de båda som avses), är vanligen den tystlåtnaste i sällskapet, men nu flikar hon in:

- Jo, vad jag tänkte säga. Jag bekymrar mig inte så mycket över var strömmen kommer ifrån, men mera vart den tar vägen, när den är förbrukad. Blir den till aska eller går den upp i rök?

Hennes make ser förbryllad ut. Anna ser betänksam ut och mest undrande verkar Ludvig. Han sätter sig lite rakare i soffhörnet och säger:

- Jasså, du Anna. Du har funderingar om det, du, vart strömmen tar vägen. Jag, för min del, undrar vart det ska ta vägen med det förbannade kriget.

Frågan är nu vart samtalet ska bära hän. Ludvig Persson har öppnat en dörr mot världen. Det sveper in en isande kall vind i rummet. Kriget, som förvisso alla tänker på dag och natt, är så obegripligt och så omänskligt, att man värjer sig för att ens vidröra ämnet och nog är det väl synd att förpesta en gemytlig eftermiddagsstunds innesittarmys med sådana stämningsstörningar. Så tycker alla, även Ludvig och han ångrar sitt inpass. Han sitter som så ofta i egna tankar. Han är filosofen i Dalen. Ström för honom är vatten som rör sig långsamt och mindre långsamt och bildar mönster i alla de skiftningar. Nära hemmet flyter bäckens vatten förbi, så tyst och så timitt i sitt långsamma lopp genom den dal, där han - Ludvig, Pers och Amandas son - danats till den han varit, numera är och i framtiden vill vara.

Nils Persson – Pers och Kristinas son - är olik sin kusin (på modernets) i nästan allt. Han är högljudd och talar dubbelt så fort som Ludvig, i alla fall när han blir engagerad och han kan nog uppfattas som stöddig, när han talar om hur det egentligen ligger till med saker och ting. Beträffande bäcken ser han den som vilket dike som helst, där det ibland finns vatten, ibland inte. Förr hade den nog varit till någon nytta, med både kvarn och ett litet sågverk, men numera är den till noll och inget värde. Kusin Ludvigs naturupplevelser betraktar han som onödiga fantasier. Fast det är hans sak, tänker han och ilar vidare för att inhämta nya fakta om än det ena, än det andra.

Att vara hustru i Dalen och på Åsen år 1940, var att vara osynlig och samtidigt ha det avgörande ansvaret i familjen. När det kom bruna brev var de aldrig adresserade till fruarna. "Herr lantbrukaren och hemmansägaren Ludvig Persson" stod det på kuvertet. Det kunde stått "Hemmansägarna Anna och Ludvig Persson", eftersom hustrun i kraft av sin giftorätt, var lika mycket hemmansägare som han. De drev ju ett

familjeföretag och troligen betraktade sig männen som verkställande i dessa företag, men de visste likväl att utan hustruns samtycke var de maktlösa. Luddes- Anna och Nilsa- Anna var inga undantag från den regeln. Här fick fruarna de namn som omgivningen gett dem. Ludvig brukade kalla sin hustru för "Anna lilla", vilket kan synas märkligt med tanke på att hon var huvudet högre än han, men det var inte storleken som var avgörande. Nils kallade hustrun för Anna och ingenting annat. Anna Teresia i Dalen och Anna Regina på Åsen är till utseendet varandras motsatser, den förra med rågblont, numera grått, hår och den senare med sotsvart, numera fortfarande svart hår. Den korpulenta Anna Regina når, om hon står på tå, upp till den smärta Anna Teresias axlar.

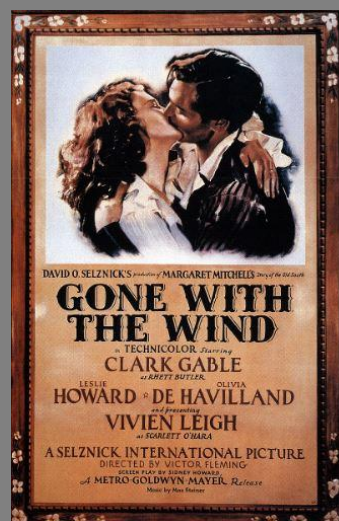
Deras respektive utseende är ju en sak. Viktigare är deras vänskap som varat i trettio år. Deras män är födda och uppväxta i Dalen och på Åsen, medan fruarna kom 1908 och 1910. Anna Teresia och Ludvig Persson är jämngamla. De var klasskamrater i Ingalunda rotes byskola runt sekelskiftet och gifte sig 1910, tjugotvå år gamla. Två år senare föddes deras son, Arvid, som numera har anställning och egen familj (hustru och en dotter) i Värmland. OK: ni undrar var i Värmland. Karlstad är svaret. På Åsen växte det upp en dotter, jämngammal med Arvid och hon är också bosatt i Värmland och ni undrar förstås var och får gissa. Den som satsade på Sunne, har rätt. Man har rätt ibland. Så är det.

Anna Regina har en helt annan bakgrund. Hur hon träffade den blivande maken, Nils Persson, är höljt i dunkel, såtillvida att ingen av dem någonsin berättat den historien. Hon kom från en välbärgad familj. Fadern, skofabrikör i Närke, var god för många gårdar, sades det vid den tiden och ryktet säger att fru Persson på Åsen sitter på en icke oansenlig förmögenhet.

Man bör lägga märke till att damen ifråga kallas fru Persson, när hon förknippas med förmögenhet. Då duger inte Nilsa- Anna, minsann. Fruarna är varandras bästa vänner och troligen har de hemligheter som deras män är utestängda från och okunniga om.

Texten fortsätter på sidan 14.

1939	1 september	Tyskland angriper Polen
	3 september	Frankrike och Storbritannien, m. fl. förklarar krig mot Tyskland Det andra världskriget har börjat
	17 september	Sovjetunionen invaderar östra Polen
	29 september	Tyskland och Sovjetunionen delar Polen
	2 oktober	Filmen <i>Landstormens lilla Lotta</i> (med Sickan Carlsson) har premiär
	18-19 oktober	Tre kungar och en president möts i Stockholm: Gustaf V, Kristian X, Haakon VII och Kyösti Kallio
	27 oktober	Ransoneringskort på livsmedel börjar att delas ut
	8 november	Någon försöker mörda Hitler, men misslyckas (tyvärr)
	30 november	Sovjetunionen angriper Finland
	3 december	Elektrisk adventsljusstake lanseras i Sverige
	13 december	Samlingsregering bildas, med Per Albin Hansson som statsminister
	15 december	Filmen <i>Borta med vinden</i> har biopremiär i Amerika

Hansson, Bramstorp, Andersson och Bagge. Fyra ess i det tidiga 40- talets kortlek.

Plötsligt tar Anna i Dalen till orda och ser ut som om hon satt med trumf på hand:

- Ni vet väl att kungarna i Danmark och Norge är bröder?
- Jasså du Anna, du sitter och tänker på kungar du. En annan är inte så kunnig i sånt, men jag tänker att Haakon i Norge, han är allt bror med Kristian i Danmark, det är ett som är säkert.
- Vårn Gustaf, är han också släkt? undrar Anna på Åsen.
- På långt håll, i så fall, såvitt jag vet, säger Anna i Dalen.

Nils vill också vara med, fattas bara:

- Vem är längst till växten, Gustaf, Kristian eller Haakon? Och vem av de tre har suttit längst på sin post? De kallas ju regenter, Gud bevars, men så mycket regerande blir det ju inte nu för tiden.
- Jag tror att Gustaf är svaret på båda frågorna, säger Anna i Dalen.
- Och jag tippar Haakon, svarar Anna på Åsen.
- Jag funderar på vem som kommer att sitta kvar längst, mumlar Ludvig och förlorar sig i tankar om framtiden.
- Ja, en vet inte vad en ska tro, men du Anna: Har du tänkt på att det är två trådar till varje hus som har fått elektrisk ström. Kan det möjligen vara så att strömmen kommer i den ena tråden och går i den andra?

Det blev ett kafferep med fokus på det elektriska. Frågor och funderingar fick inga fullödiga svar, eftersom ingen (inte ens Nils) hade några egentliga kunskaper att luta sig mot. Men, som värdparet sa, när gästerna gått hem: Inte spelar det någon roll, vad man pratar om. Huvudsaken är att man är sams och att vare sig folk eller få fryser ihjäl i den här förfärliga kylan. Några enstaka glödlampor värmer inte mycket.

Vi har visserligen ett elektriskt element på vindsammaren där uppe, men det använder vi sällan, så till värmen bidrar den välsignade elektriciteten ytterst lite. Nej, det är i vedboden vi har vår värme lagrad.

Finns det bara tre väderstreck i Dalen och Åsen? Orienteraren frågar sig kanske detta, eftersom väster, öster och norr tidigare pekats ut i denna berättelse, medan strecket söder lämnats därhän. Men lugn, bara lugn. Söder ut, med början vid Dalens slut, ligger en sjö som trots sin ringa storlek är nog så viktig i landskapet. Till formen är den nästan identisk med sjön Vättern: lång och smal (men troligen hundra gånger mindre). Det finns till och med en Visingsö, en holme som kallas Långholmen (allting är relativt) en knapp sjömil bort. Själva sjön har vatten som inte kan mäta sig med Vätterns källklara, kyliga, men icke förty: den har ett namn som påminner om det Vättern- hav som skiljer Västra Götaland från Östra Götaland. Sjön heter Vättevattnet och det vattendrag som rinner i nord- sydlig riktning genom Dalen, heter Trollbäcken.

TELEFONSAMTAL DEN 3 JANUARI 1940

- Hallå! Ingalunda nummer tolv.
- God dag på dig Anna. Det är Anna.
- God dag, god dag. Och vad har du på hjärtat?
- Inget särskilt. Ville bara höra om du har läst tidningen.
- Såklart har jag läst den. Tänkte du på något särskilt?
- Då såg du annonsen?
- Du menar den om att villan är till salu?
- Just, ja. Visste ni att de skulle sälja?
- Nej, vi hade ingen aning. Ludvig tror att hans firma är på fallrepet.
- På det viset. Ja, en vet inte va en ska tro. Det är ett som är säkert det.
- Nej, i dessa tider är det så mycket som går på tok.
- Är ni spekulanter på villan, he, he?
- Vi spekulanter. Åh, Herre Jestanes, det skulle allt se ut det.
- Ja, den ena villan är värre än den andra, som Ludde brukar säga.
- Adjö med dig.

- Adjö, adjö.

Det finns två, numera sällan sagda sägner, en med religiösa förtecken och en utan. I den först nämnda sägs det: "Innan Gud skapade världen provade han sin plan småskaligt (1: 100) och på den åttonde eller nionde dagen, ville han beständiga en del av förlagan och placerade denna modell uti Någorlunda härad och Sammalunda socken, som en påminnelse om storheten i det lilla".

Visst är sägner vackra i all sin enkelhet.

I den mera profana sägnen har Dalen och – i lika hög grad – Åsen upphöjts till själva urhemmet för de första människorna på jorden. Vi läser i första Mosseboboken, som citerar en okänd källa: "Lönn och Linda vandrade hand i hand genom en grön dal, med fågelsång så ljuv och intim, att trädens frukter rodnade. Fyllda av iver och lust att se, begav sig de unga tu upp på Åsen och väl ditkomna, skådade de en utsikt som - - - inte gick av för hackor".

Allting går sin gilla gång, säger man, när ingenting av vikt, positivt eller negativt, bryter de ständigt upprepade göromålen. Den gilla gången i Dalen och på Åsen innefattar de dagliga göromålen, som oavsett årstid, måste utföras. Djuren ska utfordras, fem- sex kor ska mjölkas, morgon och kväll, på vardera stället och därutöver det ena efter det andra, eller tvärtom, dagarna i ände. Det där är skeenden som ser ungefär lika dana ut dag efter dag, oavsett var och av vem/ vilka. Men visst finns det skillnader att peka på, som att väckarklockan uppe på Åsen ringer en halvtimme tidigare än i Dalen. Varför det undrar man kanske? En orsak kan vara att man lägger sig en halvtimme tidigare på kvällen. Gör man det? Ja, i regel är det så.

Utöver skeendena inträffar det händelser, sådana som är planerade och sådana som är oplanerade. En nyligen inträffad händelse var familjerna Perssons eftermiddagssamvaro på Nyårsdagen. Hade den här berättelsen börjat en vecka tidigare, skulle vi funnit flera personer, eftersom ur respektive bo utflugna barn varit hemma på besök under juldagarna och det var såklart händelser som påverkade och hade betydelse både i

Dalen och på Åsen. Såväl händelser som skeenden speglar folks relation till tidens gång. Skillnaden är att skeenden sällan kan dateras, medan händelser kan föras med datum och klockslag.

På Trettondedagens eftermiddag träffas samma fyra personer som på Nyårsdagen, men de som var värdar veckan innan är nu gäster och vice versa, som prästen sa, när han i predikstolen blev osäker om vem av Kasper, Melker och Baltzar, som burit guld, rökelse, respektive myrra till ett intet ont anande barn i Betlehem. Vem förstod logiken i det uttalandet? Inte församlingen i Sammalunda sockenkyrka i alla fall. Men nu undrar man kanske vilka samtalsämnen som ska tas upp den här eftermiddagen. Är elektriciteten ett avslutat kapitel eller finns det mera att utveckla? Vi får se.

Klockan tre var det sagt och punktlighet är en dygd, tycker Nils, så medan klockan slår tre dova slag i finrummet, rasslar det till i farstun, hos Perssons i Dalen och på deras tröskel står gästerna, redo att umgås ett par eftermiddagstimmar. Kaffebordet är redan dukat och kaffe pannan är fylld med äkta kaffe från Gevalia. Även om de fyra känt varandra i decennier, är det alltid lite trevande i början av en bjudning som denna. Det blir en del hummanden och harklanden och meningslösa uttalande som "ja, jag säger då det", "kan någon förstå" och "ja, vad ska man säga". Det är först efter det att man intagit sina platser vid bordet som budgivningen kommer igång. Nu kanske ni frågar er om de sitter och spelar kort.

- Jag läste i tidningen att statsministern, Per- Albin, är en hejare på att spela bridge, sa Nils.
- Jasså du Nisse, så du menar att de spelar kort i kanslihuset. Där sitter de således vid ett fyrkantigt bord, Per- Albin Hansson mittemot Axel Persson- Bramstorp och Gustaf Andersson i Rasjön (Fp) mittemot Gösta Bagge (H), sa Ludvig och såg som i syne fyra kortspelande herrar.
- Nej, nej, för Fasiken, inte på tjänstetid. Han spelar bridge på sin fritid.
- Jasså du, på det viset. Så han har fritid, statsministern.

- Om det var flera kvinnor i regeringarna, världen över, skulle det inte vara så mycket krig och elände, det är min bestämda mening, säger den gästande Anna.
- Som om det skulle hjälpa, är hennes make snabb att inflika.
- Ja, bevars väl, fortsätter maken hans, se bara hur det är hemma hos oss. Där bestämmer kvinnor och män lika mycket (hon log dubiöst).
- Gör dom? muttrade maken. Gör dom det? Ja, ja, ja.
- Jasså, du Anna, så du menar att om Hitler var kvinna, så skulle han vara ett fridens fruntimmer? Är det så vi ska tolka det?
- Tolka och tolka, snäser Anna. Blanda inte in den stollen. Jag talar ju om en princip och inget annat.
- Princip, princip. Var har jag hört det? Jo, för Tusan hakar, det var ju han som sköt det första skottet i Sarajevo 1914.

Två kvinnors och en mans suckar är vad som hörs i rummet, vilket får den fjärde vid bordet att uttala en ursäkt på sitt alldeles egna, blygsamma sätt:

- Jag kan inte rå för att jag kan så mycket om sånt som inte har någon betydelse. Fast det där skottet var ju inte betydelselöst. Långt ifrån.

Nils Persson har ett fotografiskt minne. Han läser någonting i lokaltidningen eller Hemmets Veckotidning, notiser, artiklar och annonser, om vartannat, och fakta fastnar som flugor på flugfångare i hans huvud. Nu har han ögnat igenom en artikel om framtidens massmedia och en liten föreläsning pockar på att bli hållen här och nu. När det varit tyst någon minut vid kaffebordet, frågar han

- Vet ni vad television är för något? T e l e v i s i o n , bokstaverar han.

Nej. Det har ingen hört talas om, såvitt man kan erinra sig. Nils förutsätter att hans åhörare är vetgiriga så han berättar kortfattat och snabbt (som vanligt) att man i Amerika utvecklar detta med television: Man kan sitta i sina hem och se sådant som normalt förevisas på biograferna och mer därtill, som nyheter, underhållningsprogram och dokumentärer.

- Ni förstår ju vilken revolution detta kommer att bli, den dag då televisionen kommer till oss i Dalen och på Åsen. Vi kan sitta hemma och följa med i allt som händer, när vi fått våra televisionsapparater.

De båda fruarna ser vare sig imponerade eller hoppfulla ut. Snarare speglar deras ansikten ängsla och oro, vilket snart bekräftas med ord.

- Så det räcker inte med radioapparaten. Vi ska få plats med en sån där telev - - vad hette det?
- Televisionsapparat, TV.
- Så många apparater det blir att knäppa på och knäppa av
- Jasså du Nils, du menar att det där är något vi har att se fram emot. Hemmabio. Hur torde en sådan där apparat te sig, vad gäller storlek och utseende?
- Tänk er två tvättbrädor. Det var vad de skrev i artikeln.

Nu vidtog en äkta brainstorming runt kaffebordet. Man överträffade varandra i att se det komiska i att Charlie Chaplin och Edvard Persson skulle framträda på ett par tvättbrädor, ställd mot en vägg i köket eller kammaren eller någon annan stans.

- Apparaterna är fullproppade med elektronik, fortsätter Nils. Så det blir nog snarare som en kommod, med en framsida av glas, själva bildrutan.
- Ack, ack. ack. Den elektriciteten. Vart ska det ta vägen med alla nya uppfinningar?
- En vacker dag har väl våra kära tvättbräden blivit överflödiga. Då tvättar vi elektriskt också. Och apropå det. Vi ska köpa en elektrisk dammsugare. Den kommer vilken dag som helst.
- Så lustigt att du säger det. Vi väntar också på en sån där makapär. Det var en agent här veckan före jul.
- Jo, jo. Den agent som hittar till Dalen, han hittar också till Åsen. Det är ett som är sant det.
- Ja, den dagen, den sorgen, säger Anna, utan någon egentlig koppling till det nyss sagda och Anna håller med.

Även detta eftermiddagskalas slutade i god ordning och god sämja. En sak som förvånar är att de inte visste om varandras dammsugarplaner.

De hade kanske glömt att tala om detta i julbrådskan. Dagen före hade emellertid de båda herrarna Persson gjort sig ärende till stan, eftersom jul- och nyårsfirandet tärt oväntat hårt på de drycker som bara företaget med monopol kunde erbjuda. Medan damerna drack tretår skålade herrarna och önskade varandra god fortsättning, med några droppar Eau- de- Vie i pyttesmå glas och det nya året fick sig en skjuts i rätt riktning.

Det blev uppbrott. Medan gästerna drog på sig ytterkläderna, lager på lager, med hänsyn till alla minusgrader, sa Nils som i förbigående:

- Vi tänker ta oss ett sabbatsår!
- Vad tänker ni ta er?
- Ett sabbatsår. Tolv månaders semester.
- Ni skojar!
- Nej,skoj har jag aldrig förstått mig på. Faktum är att vi är helt överens om detta. Eller hur, Anna?
- Säkert, som amen i kyrkan. Det tog tre år innan jag fick min vilja igenom den här gången.

Ludvig Perssons tankar om aftonen, den 6 januari 1940, medan han handmjölkade fem kor:

Vad är det som händer, vad är det som sker? Vad är ett skeende i jämförelse med en händelse och hur långt är ett skede? Det här kan synas som en lek med ord, vilket det inte är. Snarare ett allvarligt menat försök att reda ut de här begreppen. Det handlar om tidens gång, i sekunder, minuter, timmar, dagar, veckor, månader, år, decennier, sekel och millennier. Väckarklockan ringer vid sextiden. Därefter avlöser aktiviteterna och pauserna varandra fram till klockan tio på kvällen, då det där klassiska "det är en dag i morgon också" uttalas. Som en konsekvens av detta uttalande går man till sängs och sover gott (förhoppningsvis) till nästa morgon.

Vi tänker oss den enklaste formen av graf (som vi fick lära oss i skolan en gång i tiden) med en x- axel som visar tiden och en y- axel som visar dagens göromål och raster och vi tänker oss att en sådan ritas dag

efter dag, för varje person i ett hushåll. När det gått en månad lägger vi varje persons graf (som listigt nog framställts på genomskinligt papper) i en hög och vi finner att avvikelserna från normaldagen är nästan försumbara. Dagens individuella rutiner har ett mönster som upprepas, dag efter dag. Vi kan lägga månad till månad och aktiviteterna är olika, med hänsyn till årstiderna. Men likväl: den ena dagen är den andra mycket lik. Detta är skeenden i vår egen lilla värld. Om vi vidgar begreppet, finns det mängder av skeenden utanför de egna. Alla skeenden sammantagna är den ram, inom vilken alla rör sig. Det är den verklighet man har att förhålla sig till, de realiteter man måste ta hänsyn till, i stort och smått. Det skeende rör sig i en jämn och aldrig stillastående takt.

Men om livet bara vore ett enda malande skeende, skulle det bli outhärdligt. Skeendet måste kryddas med händelser. Är då alla händelser av godo? Nej, många händelser är tvärtom av ondo. Olyckshändelser är sällan av godo. Vissa händelser skapar vi själva, medan andra (flertalet) ligger utanför vår kontroll. I vissa skeden av våra liv är vi lyckligt lottade, men så är det även med skeden, att de icke varar evinnerligt.

Här tog korna slut. Ludvig silade den sista hinken mjölk i femtiolitersflaskan utanför ladugårdsdörren och avslutade sitt arbete. Han får utveckla sina tankar i detta ämne en annan gång. Om det finns något att utveckla.

Många trodde att Ludvig i Dalen och Nils på Åsen var bröder. Vi vet att de bara var kusiner. Med "bara kusiner" avses blott att de var lite mindre släkt än bröder och att deras fruar icke var svägerskor, utan gifta med var sin kusin. Sådan släktskap har såvitt bekant inget namn. "Min kusins fru, Anna", kunde dock både Ludvig och Nils säga och vara sanningsenliga.

När Ludvig och Nils möttes vid mjölkbordet på morgonen efter Trettondedagen hade de inte så mycket att säga till varandra. Vädret var oförändrat svinkallt och landskapet tycktes helt belägrat av rimfrost, högt och lågt på allt och alla.

- Har du hört något mer om Villan?
- Nä. Har du?
- Nä. Det blir som det blir.
- Ja. Det blir så.
- Hej med dig!
- Hej, hej!

När Ludvig kommit hem och fått av sig ytterkläderna ringde telefonen.

- Rikssamtal från Karlstad, sa telefonisten.
- Hallå. Det är Arvid. Hur mår ni?
- Tack, bra. Och ni?
- Det är bara bra. Jag tänkte berätta att - - - Där bröts samtalet.
- Hallå, hallå, vart tog du vägen?

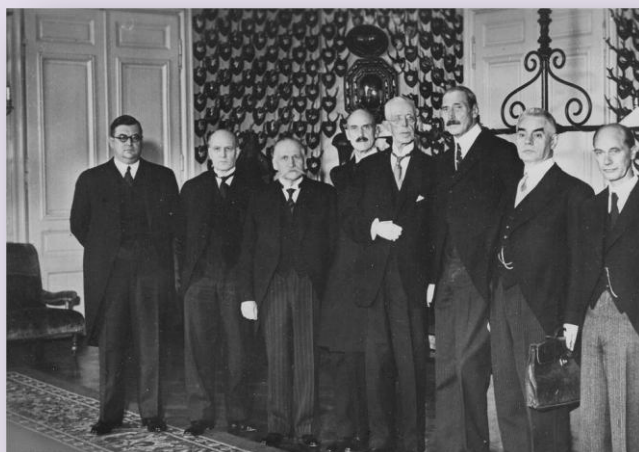
Ludvig Svensson satt där med telefonluren i handen och såg snopen ut. Han tänkte högt:

- Var det något viktigt, så ringer han nog snart igen och var det inte så viktigt, så ringer han nog en annan gång.
- Vem var det som ringde? frågade Anna, som varit i matkällaren och hämtat potatis.
- Det var Arvid.
- Och vad hade han för gott att säga?
- De mådde bra.
- Var det allt?
- Nej, det var nog inte allt.
- Så?
- Han hade något att berätta.
- Vad då?
- Det framgick inte.
- Du talar i gåtor, Ludde.
- Samtalet bröts, precis när han sagt att han hade något att berätta.
- På det viset. Vad kunde det bero på?
- Ja, säg det. Säg det, som han sa, drängen. Vad ska vi ha till middag?
- Potatis, köttbullar, sås och lingonsylt. Det bestämde vi i går. Men vad sa drängen, sa du?

- Jasså du Anna, du säger det, att det blev bestämt i går det. Och vad drängen anbelangar så sa han "säg det", när boen frågade vad klockan var. Säg det, sa drängen och såg ingen skugga, eftersom solen gått i moln.
- Jo, så var det med den saken. Det har jag hört förut. Många gånger. Ringer han igen, tror du, eller ska vi ringa till honom?
- Han får allt ringa, eftersom han hade ett ärende.
- Ja, det har du rätt i. Jag är inte nyfiken. Det vet du.
- Jasså, du säger det, du Anna lilla, att jag vet det. Det är bra.

Tidsbilder. Samlingsregering samt tre kungar och en president, med flera.

JA VISST GÖR DET ONT

*Ja visst gör det ont när knoppar brister.
Varför skulle annars våren tveka?
Varför skulle all vår heta längtan
bindas i det frusna bitterbleka?
Höljet var ju knoppen hela vintern.
Vad är det för nytt, som tär och spränger?
Ja visst gör det ont när knoppar brister,
ont för det som växer
och det som stänger.*

*Ja nog är det svårt när droppar faller.
Skälvande av ängslan tungt de hänger,
klamrar sig vid kvisten, sväller, glider -
tyngden drar dem neråt, hur de klänger.
Svårt att vara oviss, rädd och delad,
svårt att känna djupet dra och kalla,
ändå sitta kvar och bara darra -
svårt att vilja stanna
och vilja falla.*

*Då, när det är värst och inget hjälper,
Brister som i jubel trädets knoppar.
Då, när ingen rädsla längre håller,
faller i ett glitter kvistens droppar
glömmer att de skrämdes av det nya
glömmer att de ängslades för färden -
känner en sekund sin största trygghet,
vilar i den tillit
som skapar världen.*

Ur diktsamlingen "För trädets skull" av Karin Boye.

DEL TVÅ

HITLER HÅLLS
I STRAMA TYGLAR

Söndagen den 7 april 1940: Susanna Borg i Dalen och hennes hushåll har klarat av morgonens sysslor. Nu står hon vid diskbänken och sköljer av tre kaffekoppar, tre tefat och tre skedar, vilket markerar att förmiddagskaffet är ett avslutat kapitel. Hon slölyssnar samtidigt på radions högmässa, medan hennes trotjänare, gamle Frans Helgesson och den nye drängen, Mattias J:son Berg, sitter i var sitt hörn på kökssoffan och lyssnar mera uppmärksamt på radiogudstjänsten. Susanna tar fram papper och reservoarpena och skriver ett kort brev till moster Elsa i Enskede.

14 Mån	1	Harald, Halvar
Tis	2	Gunnel, Gun
Ons	3	Ferdinand, Florence
Tor	4	Irene, Irja
Fre	5	Nanna, Nanny
Lör	6	Vilhelm, Willy
Sön	7	2 e Påsk Irma, Mimmi
15 Mån	8	Vanja, Ronja
Tis	9	Otto, Ottilia
Ons	10	Ingvar, Ingvor
Tor	11	Ulf, Ylva
Fre	12	Julius, Gillis
Lör	13	Artur, Douglas
Sön	14	3 e Påsk Tiburtius, Tim
16 Mån	15	Olivia, Oliver
Tis	16	Patrik, Patricia

Kära moster Elsa!

Hoppas att allt är väl i Eran Dal uppe i Stockholm. Här i Dalen går livet sin gilla gång, trots all oro på grund allt det förfärliga som sker ute i den stora världen. Jag har anställt en ny dräng. Han heter Mattias och är kommen från Småland. Den käre Frans kan nu se fram emot mindre arbete och mer vila på sin ålders höst. Våren är på god väg. I morse plockade jag årets första hästhovar som står här i ett litet glas. I tanken skickar jag den anspråkslösa buketten till Moster, med hjärtliga gratulationer på födelsedagen! Hälsningar Susanna.

Samtidigt, hos grannarna i Dalen och på Åsen, pågår samma rutiner (utom brevskrivning till moster Elsa). Klockan elva är det förmiddagskaffe och rast alla dagar i veckan, dock att det på söndagarna är lite högtidligare och rasten är dagslång, eftersom allt kroppsarbete, utom det allra nödvändigaste, är uteslutet hela dagen. Mellan klockan elva och ett är det så kallad högmässotid och då är det synnerligen olämpligt att arbeta eller anordna aktiviteter av något slag. Det visar att Kyrkan ännu har grepp om folkets göranden och låtanden och (eller) att folk har förstånd att uppskatta behovet av vila. Våren känns mera välkommen än vanligt med tanke på att vintern varit grymt kall och snörik. Kulmen kom i slutet av januari, då det var kallt så in i Norden i hela Europa. Det förekom

skridskoåkning på floden Themsen i England och snöbollskrig på Franska Rivieran, enligt tidningarnas rapporter.

ÖVERSIKT: ETT DRAMATISKT HALVÅR I SVERIGE

1940	15 oktober	Charlie Chaplins långfilm <i>Diktatorn</i> har premiär i USA
	28 oktober	Italien invaderar Grekland
		Torgny Segerstedt manas till återhållsamhet av kung Gustaf V
	5 november	Demokraten Franklin D. Roosevelt vinner presidentvalet i USA
	1 december	All privat användning av bensin förbjuds i Sverige
	19 december	Risto Ryti blir president i Finland
	21 december	Den svenska filmen <i>Swing i magistern</i> med Alice Babs har biopremiär
	29 december	Luftwaffe bombar London. Tusentals civila offer.
	10 maj	Tyskarna går in i Belgien, Nederländerna och Luxemburg Winston Churchill efterträder Neville Chamberlain i Storbritannien
	13 maj	Churchill håller sitt "blod, svett och tårar-tal" i det brittiska parlamentet
	20 maj	Tyskarna tågar mot Frankrike
	7 juni	Norge kapitulerar
	9 juni	Nya tyska permittenter tillåts att färdas med tåg genom Sverige
	10 juni	Italien förklarar krig mot Storbritannien och Frankrike
	17 juni	Sovjetunionen ockuperar Estland och Litauen
	18 juni	Sovjetunionen ockuperar Lettland

Måndagen den 8 april 1940: Solen strålar från morgon till kväll. Mitt på dagen är det sexton grader varmt och naturen bubblar av förväntan, när tjälen släpper sitt grepp om markerna. Det är verkligen vår nu. Ludde i Dalen och hans Anna, Susanna i Dalen och hennes trotjänare, Frans Helgesson och den nye drängen, Mattias J:son Berg samt Nisse på Åsen och hans Anna, alla har de sina sensorer som tar in ljuset och värmen. Några påverkas mer, andra mindre, men ingen är oberörd. Våren är hoppets årstid. Ännu en gång ska den magiska övergången från bottenfrusen träda till obändig växtkraft bli verklighet, trots ofred och elände nere i Europa.

För Ludvig och Anna är det en stor dag. Vi minns kanske sonen Arvids telefonsamtal strax efter jul, när han hade något att berätta. Samtalet bröts den gången men senare samma dag återkom sonen, med beskedet att, det de diskuterat under julhelgen nu tagit fastare form. Han, hustrun Kristina och deras tvååriga dotter Ingrid, skulle flytta hem (för Arvids del) till Dalen i början av april. De hade – hör och häpna – köpt den villa som fabrikör Petrus Sjödin beslutat sig för att sälja. Arvid, som tagit sig ett nytt efternamn, Vättedal, så snart han blivit myndig, är nu 28 år gammal och hustrun 25.

Den här måndagen, mitt i tjällossningen, kommer det en grön flyttbil guppande genom Dalen och den fasta befolkningen ökar i ett huj med rätt många procent. Arvid har köpt den lilla lastbilen av sin före detta arbetsgivare, som driver ett transportföretag i Karlstad, där Arvid varit anställd i fem år.

- God dag, god dag och välkomna till Dalen! Och sola i Karlstad har ni lånat med er, säger Ludvig på låtsad (usel) värmländska.
- Har resan gått bra? Ni vill väl ha kaffe? kompletterar hustrun.
- Jo, tack, resan gick bra, även om vägarna var som de var. Jo, kaffe skulle allt smaka gott.

Nu bekymrar vi oss nog något om den lilla familjens framtidsutsikter. Hur ska de försörja sig? Ja, hur ska det bli med allting? Vad har Sammalunda socken för arbetstillfällen att erbjuda en återkommen, förlorad son? Nå, vi behöver inte ängslas över detta, eftersom allt är ordnat och

överenskommet sedan veckor tillbaka. Arvid Vättedal och hans hustru Kristina är sedan den 1 april ägare till hemmanet Vättedalen 1: 3, det hemman där Arvid tillbringade de första tjugo åren av sitt liv. Men villan då?

Ludvig och Anna Persson är båda femtiotvå år gamla och nu ska de bosätta sig i en Villa vid Vättevattnet. Tänker de leva på sina besparingar?

- Det var värst, sa Nisse på Åsen till hustrun Anna. Och värre är att vi inte visste något om detta. Hade det inte varit på sin plats att hålla sin kusin (och granne) underkunnig om dessa planer?
- Och vad skulle vi ha haft för nytta av den vetskapen?
- Nyttan och nytta. Skit i nyttan. En vill ju veta. Jag visste inte att de har råd att gå i pension i så unga år.
- Några ungdomar är de väl inte. Och inte vi heller.
- Kan så vara.

Ludvig och Anna (framför allt han) tyckte det var lite kul att hålla kusinen utanför detta och få se honom överraskad och (kanske) lite avundsjuk, han som skrutit, eller kanske inte direkt skrutit, men i alla fall briljerat, med sitt och Annas sabbatsår i vardande på Trettondedagen.

Den ekonomiska kalkylen var klart hållbar. Ludvig skulle bli sin sons "dräng" på gården och hustrun "piga", medan sonen lade sin mesta tid på en avlönad anställning som chaufför. Sonhustrun var uppvuxen på en lantgård i Värmland, så hon visste vad det handlade om att vara bondmora. Ludvig var inte så mycket för siffror och absoluta tal och sånt, men han formulerade framtiden som så här:

- Arvid ägnar hundra procent av tiden åt sin anställning och tjugofem procent åt gårdens skötsel. Att komma upp i etthundratjugofem procent för en ungtupp som han torde var fullt möjligt. Och det betyder i sin tur att jag kan gå ner till sjuttiofem procent och få mera fritid än idag och du (han vände sig till hustrun) torde, enligt samma formel, få det ungefär som jag.

Det skulle bli så bra, så bra med allting och flytten till villan skulle ske i lugn takt fram emot sommaren. Till en början skulle alla bo i den rymliga röda tvåvåningsstugan, som låg där den legat i minst hundra år.

Varje trakt brukade ha en affär, där omkringboende i en ganska vid krets kunde köpa det som gården inte producerade. Det handlade om kaffe, te, socker, salt, gryn och annat smått och gott till hushållet. Kasper Karlssons lanthandel i Kröken var den som fanns närmast Dalen och Åsen. Affären låg utmed genomfartsvägen, ett par kilometer bort. Den krök som namnet skvallrar om var sedan många år eliminerad, men fanns ändå kvar som en två hundra meter lång vägslinga från stora landsvägen. Där var en busshållplats och där fanns Kaspers bensinmack (Shell) och gott om parkeringsplatser för dåtidens fåtaliga bilar. Kasper i Kröken var lyckligt lottad, såtillvida att konkurrens saknades. Han hade faktiskt traktmonopol på sitt utbud av varor.

- Han är snålare än Kasper i Kröken, kunde någon säga och då förstod alla att den omtalade inte var någon generös person.
- Kasper i Kröken ger återbäringen till sin gumma, sa man också.

Handlaren kallades Kryddkrämaren Kasper (i Kröken), Snåljäpen (i Kröken) och till och med Krösusen (i Kröken). Rättvisan i dessa omdömen kan ifrågasättas, till och med beklagas, men det där med återbäringen var inte helt gripet ur luften. Lanthandlarna brukade ge tre procent i återbäring, men Kasper gav bara två. Den tredje procenten gick till hans fruga (som han kallade henne), för hennes räknearbete. Hon är egentligen värd mycket mera, sa han, men man måste vara försiktig med återbäringen.

Kasper i Kröken hade fyllt sextio år på Påskdagen, ett par veckor tidigare och som brukligt var cirkulerade det en teckningslista i bygden. Vid den tiden var en femma den vanliga insatsen. Nu kom någon på idén att i stället ge handlaren en procent av sitt hushålls framtida (vid nästa årsskifte) återbäring. Hade man handlat för femhundra kronor under året, skulle handlaren ha sin femma som i en liten ask, tänkte man. När insamlingen var klar visade det sig att fyrtiofyra hushåll bidragit och nu skulle det skrivas en adress att överlämna till jubilaren. Det var Ludvig i Dalen som fick uppdraget. Han brukade anlitas i sådana sammanhang, om adressen inte var avsedd för honom själv (eller hustrun).

Resultatet av Ludvigs ansträngningar överlämnades till handlaren av en liten delegation på Påskdagens morgon. Där kunde man läsa: *"En handlare*

verksam i Kröken, / av kunderna såg inte röken. /Han reade sillen, /så även dillen. / Hej vad det fräste och rök uti köken". Därefter följde en ordrik förklaring till dokumentets verkliga innehåll: den halva återbäringen, vars värde inte gick att uppskatta förrän året var till ända, skulle tillfalla jubilarer. Det blev hurrarop, kaffe med dopp och så var den uppvaktningen avklarad.

Knappt hade gästerna gått, när handlaren började fundera på, hur han skulle kunna höja värdet på det papper han hade i sin hand. Jag gör en kampanj, tänkte han. Realisation, av vad slag det vara må, är ett oslagbart knep. Under en vecka sänker jag priserna på de vanligaste förbrukningsvarorna med tjugo procent och kunderna kommer att köpa halvannan mängd mer och förbruka dem, eftersom det billiga smakar så bra. Eller, än smartare: jag sänker priserna med trettio procent och de köper dubbelt så mycket som normalt. Det innebär att jag tjänar en vacker slant, trots allt. Mig lurar dom inte.

Det var på vippen att det bröt ut ett vinterkrig i Dalen och på Åsen i mars månad 1940. Det handlade inte om väpnad ofred, det startade inte med någon krigsförklaring och ingen pekades ut som det första skottets avlossare. Det började med ett telefonsamtal mellan Anna i Dalen och Anna på Åsen.

- Hallå där uppe på höjden. Hur har ni det?
- Vi har det som vanligt. Jämna plågor, som Nisse brukar säga. Men du verkar upprörd. Har det vart något?
- Ja, nog har det vart något. Men det kanske inte är något att bry sig om. Ludde verkar ta det med ro.
- Även om det blev jordbävning, skulle väl Ludde ta det med en nypa salt.
- Nja, nu överdriver du nog.
- Kanske det, ja. Men ut med språket nu. Vad var det du skulle förtälja?
- Jo, kan du tänka dig: Grannen har en häst som heter Hitler.
- Har de en häst, troligen en hingst då, som de har namnat till Hitler? Eller Adolf Hitler?

- Nej, hästar har inga förnamn. Fast det har dom kanske ibland. Men hästen heter Hitler rätt och slätt.
- Ja, vad ska man säga om detta? Är de nazister, grannarna?
- Nej, det kan jag aldrig tro. Men vi känner dem inte så bra. De håller sig på sin kant, liksom.
- Vi känner dem än mindre. En hälsar, när en ses. Det är allt.
- Ja, det är samma här, i stort sett. Även om vi ses dagligen.

Samtalet avslutades. Anna på Åsen berättade för maken och han gick rakt i taket.

- Men det är ju kriminellt, sa Nils. Det måste anses som landsförräderi.

Nils ringde genast till kusin Ludde och frågade om det var sant det som sades.

- Jo, förvisso är det sanningen, såvida den nye drängen inte är en lögnhals. Men det tror jag inte. Han verkar trovärdig, drängen.

Vad som sedan hände i detalj är oklart, men det blev en konfrontation, i vilken Nils på Åsen var riktigt på krigsstigen. Detta måste omedelbart utredas, sa han. Jag är beredd att ställa fröken Borg i Dalen inför riksrett.

- Ni har skaffat er en ny häst, har jag förstått.
- Det är sant. En smålänning.
- Ursäkta, är hästen smålänning?
- Hästen är kommen från Apladalen i Värnamo och Värnamo ligger i Småland, så hästen får allt betraktas som småländsk.
- Vad heter hästen?
- Rida, rida ranka. Hästen heter Blanka. Nej, jag skojar. Hästen heter Hitler. Han är fyra år gammal och föddes med det namnet.
- På det viset. Men tycker fröken Borg att det passar sig att ha Hitler här i Dalen?
- Vem som passar och inte passar i denna dal och i andra är inte min sak att bedöma. Men en sak vill jag säga: Att hålla Hitler i strama tyglar borde vara av godo mera än ondo.
- Det är det där namnet som känns obehagligt. Det är som kalla kårar. Skrämmande.

- Hästkraken kan inte rå för att han heter det han heter. Vill herr Persson höra hela historien?
- Ja, ja.
- Min dräng, Mattias J:son Berg, hade hand om Hitler där nere och han hade inga som helst svårigheter att skiljas från sin arbetsgivares ställe, när han flyttade hit, men han saknade Hitler så till den grad att vi fann oss nödsakade att hämta hit hästen. Det kostade en god slant, men jag värderar drängen högt, så det var värt varenda öre. Och här är han nu, hästen Hitler.
- Det låter sig höra det. Adjö då och lycka till.
- Tack detsamma.

Senare kom det till Nils Perssons kännedom, genom förmedling av hans klurige kusin i Dalen, att Borgs ställe var ett riktigt tillhåll för tidens högt uppsatta skumraskfigurer.

- De har en galt i stian som heter Göring, Ijög Ludvig
- Är det sant?
- Och en tupp med illröd kam i hönsgården, som heter Stalin.
- Är det så?
- Fram på vårkanten tänker de skaffa sig en tjur som heter Churchill och en kossa som heter Clementine, meddelade Ludvig vidare.
- Du behagar skämta, Ludde.
- Jasså du Nisse, du menar att jag överträtt gränsen för det rimliga. Det är inte så lätt att veta var gränserna går numera.
- Nej och ja. Det ligger något i det du säger, för en gångs skull.

Tisdagen den 9 april 1940: Danmark föll pladask. Norge höll ställningarna ett tag, men var dömt att senare falla för den skoningslösa övermakten. Hitlers hejdukar härjade på andra sidan gränsen. Stod Sverige på tur? Det svenska stålet stod högt i kurs. Skulle det leda till räddning eller fördärv? Det fanns tusen frågor utan svar. Tiden fick utvisa.

Alla människor bär med sig minnen av händelser och skeenden i sina tidigare liv intill den nutid som sakta (eller för all del snabbt) förflyttar sig framåt och fylls på med nya erfarenheter, dag efter dag. Den minnesbanken kan vara lätt som en fjäder att bära med sig eller tung som

amerikakoffert. Ingen kan befria sig från den kofferten (eller fjädern). Det skulle nog vara skönt att någon gång lämna in minnenas kappsäck på en effektförvaring någonstans och vandra vidare. Men det går inte.

Susanna Borg i Dalen är tjugoåtta år gammal (1940) och hennes minnesbank är, trots den ringa åldern, redan fylld till brädden. Hennes föräldrar, Olof och Maria Borg kom till Dalen 1915, från en socken inte så långt från Sammalunda. Föräldrarna var unga, arbetsvilliga och fulla av framtidshopp. Susanna hade en tre år yngre lillebror, som hette Sven Olof. År 1919, när det förra stora kriget äntligen var över, drabbades familjen av en katastrof. Föräldrarna och den lille sonen avled till följd av den förfärliga Spanska sjukan.

Den sjuåriga Susanna var inte helt ensam i världen. Hon hade såväl farmor och farfar som mormor och morfar i livet och det utvecklade sig till en dragkamp om unga Susanna. Det var farföräldrarna som vann den kampen. De flyttade till Dalen, drev jordbruket och uppfostrade Susanna efter bästa förmåga. De lämnade det jordiska 1934 (farfadern) 1935 (farmodern) och så var Susanna ensam på gården med drängen Frans Helgesson, som tjänat familjen i decennier.

Susanna hade nu ett beslut att fatta: skulle hon stanna i Dalen och driva gården eller skulle hon sälja och flytta någonstans och leva ett annat liv. Man vet vad man har, tänkte hon och beslöt sig för att stanna och där var hon nu, några år senare, med sin trotjänare och en nyanställd (nå, ja han kom för ett år sedan) dräng och hon arbetade på som en riktig karl, råkade Frans säga en gång, vilket fick Susanna att ge honom en rejäl skopa ovelt. "Som en riktig karl" härmade hon. "Vad är en riktig karl mot ett riktigt fruntimmer!"

Mattias har ingen stor publik. Den består av blott två personer: husmodern Susanna och trotjänaren Frans. Ovationerna är knappt märkbara men det råder harmoni och behagligt lugn i köket. Det är söndag eftermiddag och almanackan visar, med röda siffror, att det är den 14 april 1940. Ännu en vilodag i orons tecken håller på att fördrivas i Dalen och på Åsen och alla andra ställen.

Mattias sitter och fingrar på sitt tvåradiga dragspel och sjunger:

*Jag sjunger till positivets toner Då bjöd han henne helt artigt armen.
En sång om kärlekens ljuva zoner, Från deras hjärtan i ungdomsbarmen
En sång om kärlek och hopp och tro Nu byggde Amor helt snabbt en bro
I Apladalen i Värnamo. I Apladalen i Värnamo.*

*Det var en yngling som hette Petter, Och nu sa Petter: Min flicka rara!
Från Västbo socken, Hult gården heter: Säg vill du ja på min fråga svara?
Han svarar pinnar, det må ni tro Säg, vill du svära mig evig tro
På stolfabriken i Värnamo. I Apladalen i Värnamo?*

*En afton gick han till gröna lunden, Ack ja, sa Emma: Min Petter kära
Att promenera i aftonstunden, Att dig tillhöra det vill jag svära,
Han gick sen solen sig lagt till ro Till hösten kunna vi sätta bo
Till Apladalen i Värnamo. I Apladalen i Värnamo.*

*På vägen mötte han en vacker flicka, De sutto ännu i många timmar;
Som kärleksfullt uppå honom blicka! På sällhetsvågor snart Petter simmar.
Han lyft' på hatten och sa: Månnro Han var så glad, så han ropte: Tjo!
Är fröken hemma i Värnamo? I Apladalen i Värnamo.*

*Ack nej i Östbo där är jag hemma, Men hem till Östbo hon styrde färden
Min far är bonde, mitt namn är Emma. Och glömde sedan där ut' i världen
Jag ämnar här blott en tid att bo Att Petter hon svurit evig tro
Och lära sy uti Värnamo.. I Apladalen i Värnamo.*

*Med sorg i hjärtat och dystra tankar
Då till Amerikat Petter vankar
Han suckar ofta: How do you do
I Apladalen i Värnamo?*

*Därför I gossar här uti salen,
Ta' n er tillvara för kärlekskvalen,
Ty vet att falskhet kan även bo
I kvinnohjärtan i Värnamo.*

Vem var denne Mattias J:son Berg och vad hade han i sitt bagage? Han var en äkta småländsk Apladalare, född och uppvuxen på en lantgård, två mil sydväst om Värnamo. Modern hette Helga och fadern Johan Berg och hans yngre syskon Matilda och Magnus.

Mattias var annorlunda redan som barn. Han avvek från medelbarnet i så pass hög grad att han omtalades som lärd redan som tioåring. Skolans

vanliga betygskala räcker egentligen inte till, så hans lärare, men gav honom som högst AB, eftersom små a: n, och än mer, stora A: n bara skulle medföra bekymmer, menade läraren, utan att förklara den sakens närmare innebörd.

Efter sex år i folkskolan var det, trots allt, inte tal om att läsa vidare. Mattias konfirmerades, började klä sig i långbyxor i stället för kortbyxor, tog bussen till stan, snickrade möbler på en fabrik, gjorde sin värnplikt och det gick ett par år eller tre. Sexton år gammal började han studera per korrespondens (Hermods). Han läste sig fram till realexamen som nittonåring och studentexamen, när han fyllt tjugotvå. Han såg upp sig på fabriken, åkte till Lunds universitet och läste teologi i tre år. Tjugofem år gammal var han teologie kandidat och på väg ut i kyrkans värld för att predika Guds ord och göra det som präster för övrigt gjorde ute i församlingarna. Men så hände något som fullständigt ändrade framtidsplanerna. Mattias J: son Berg drabbades av en befallning från högsta ort. I en dröm, som han upplevde som uppenbarelse och tog på största allvar, talade Gud Fader direkt till honom: *Mattias Berg, du är inte ämnad för detta kall. Börja om. Ta dig ner på jorden och förtjäna ditt levebröd på det som jorden ger och du skall finna lyckan i detta ditt värv.*

Mattias genomled en tid av tvivel. Var och varannan natt fick han i drömmen samma enträgna order: Vänd om, Mattias. Lägga dina teologiska skrifter på hyllan. Du är mera behövd i jordens brukande än ordens. Ja, Herre Gud, tänkte Mattias. Vad ska jag ta mig till?

Han bestämde sig för att lyda order och fick arbete hos prästgårdsarrendatorn (för att ändå vara i närheten av kyrkan) och det var en skola som hette duga. Han hamnade hos en mästerlig bondeman som var hårdför och pedantisk. När potatisen sattes på våren använde han tumstock för att förvissa sig om att sättpotatisarna låg med jämna mellanrum i fårorna och Gud nådde den som lade två strån i kors, när nekerna bands på hösten. Noggrannhet är en dygd, så prästgårdsarrendatorn. Den som plöjer raka fåror, kommer först till vändtegen, var ett annat uttryck efter denne man.

Men hur kom det sig att Mattias J:son Berg hamnade i Dalen? Det var en fråga som folk ville ha svar på. Man frågade sig inte varför det där svaret var viktigt. Det bara var så att man ville veta hur det ena hängde ihop med det andra. När Mattias tillfrågades, svarade han: "Herrens vägar är outgrundliga" och när Susanna fick frågan, svarade hon kort och avmätt: "Han svarade på en annons". I vilken tidning stod den annonsen, kunde den nyfikne tänka, men avstod från att fråga, eftersom man inte ville framstå som påträngande. Kanske hade annonsen stått i Smålandsposten kanske i Någorlunda Allehanda, kanske någon annanstans. Men strunt i det!

Ingen utomstående har en aning om den nye drängens CV och med utomstående menas alla, inklusive hans matmor – men man undrar nog ändå - och hans äldre kollega på gården. Fast det viskas. Det gör det. Mattias J: son Berg är jämngammal med Susanna Borg. Han är man och hon är kvinna. Båda är, såvitt man vet, fria från förlovningar och dylika bindningar, så vem vet?

- Vad tror du? frågade Anna på Åsen sin namne i Dalen. Har de något gemensamt, de där båda?
- Nog har de något tillsammans, eftersom de ingår i samma hushåll. Men du antyder något? Ett hemligt förhållande, är det så du menar?
- En vill ju inte lägga sig i folks privatliv. Det vill en verkligen inte. Men så konstigt vore det väl inte.
- Du menar att Susannas sängkammare skulle vara öppen för drängen, om han så vill. Är det så du tänker?
- När du uttrycker det så rakt på sak, vet jag inte egentligen hur jag menar.
- Jag ska be Ludde att han frågar honom, hur natten har varit.
- Skulle han avslöja sig då, menar du?
- Nej, så dum är han nog inte. Det var bara på skämt, ser du.
- Ja, skoja kan man om det mesta. Fast inte med Nils. Han tar allting så ordagrant, så en får vara försiktig.

- Ja, Nisse har ju rätt att vara som han är. Men när jag tänker efter, ska jag fråga själv. God morgon Mattias, ska jag säga. Har han legat under fröken Susannas täcke i natt. Vad tror du han svarar då?
- Hur skulle jag veta det?
- Sannolikt skulle han säga att så var fallet, eftersom alla täcken var hennes. Från det ena till det andra: Hur går det med sabbatsåret?
- Nils har börjat i Hemvärnet. De är snåla med permissioner, säger han. Adjö med dig.

Skräckens Europakarta 1940

Ja, nog är det mycket som är oklart fram på våren 1940. Det mobiliseras i Sverige. De män som är i rätt ålder för att kanske kriga på riktigt, kan bli inkallade till militärtjänst med kort varsel. För Ludvig i Dalen och Nils på Åsen är det ingen risk, men Arvid Vättedal och Mattias J:son Berg kan vilken dag som helst få ett grått brev från Krigsmakten och då är det bara att packa väskan och ge sig av. De första ransoneringskortet har delats ut. Förtäringen av kaffe och te måste begränsas. Kasper i Kröken har bekymmer. Hur ska det gå med omsättningen? Hur länge ska hans bensinpump få vara igång? Hur ska det bli med hans planerade kampanjer? Hur mycket ska hans födelsedagsadress vara värd när året är slut? Hur länge ska det dröja innan bananbåtarna kommer tillbaka?

Skolläraren i Ingalunda rotes byskola är en respektabel herre (ungkarl) i övre medelåldern. Han har egen bil. Det är inte många som har det, men magister Birgersson köpte sig en Opel för ett par år sedan. Den 10 april

1940 satte han in en annons i lokaltidningen med lydelsen: "Opel Kadett, årsmodell 1938, bytes snarast mot Ford eller fordon av annat anständigt märke". Han tänkte annonsera redan den 1 september, året före, men det var så mycket annat då. vid höstterminens början.

Alla bekymrar sig för sitt och de sina. Men naturen bekymrar sig inte det minsta. Grönskan breder ut sig över ängar och hagar. På åkrarna måste ogräset bekämpas, för att det nyttiga gräset och de odlade grödorna ska få livsrum. Det ska harvas och sås och vältras och för detta behövs minst en människa och en häst samt redskap av mångahanda slag. Under långa arbetsdagar ska det arbetas dagarna i ände. Allt det där är vardagsmat för de inblandade, men vardagsmaten är själva bränslet som driver alla de mångsidiga företag, i vilka människorna förväntas delta och göra så gott de kan. Ibland räcker det inte hela vägen. Då gäller det att göra nya satsningar som i bästa fall ger nya vinster för den som håller ut och står ut. Sådana är villkoren i allas liv, inte minst i Dalen och på Åsen.

Mattias J: son Berg, drängen i Dalen, får sista ordet i denna del av den berättelse som av någon anledning heter *Varannan Damernas*.

- Nej, nej och åter nej. Jag ångrar ingenting.

Och det blev afton och det blev morgon, om och om igen.

*Men den, som söker sig ett hem för sig,
får inte tro, att det finns var som helst -
han måste vandra hemlös någon tid;
och den som är av lögn och vill bli frisk,
han måste hata sig till det han kan
av sanning, som de andra få till skänks.
Vad är det värt att sörja så för det?
Vänta, mitt hjärta, och ha tålamod!*

(Karin Boye i diktsamlingen Moln)

Hägg 8.18,2 på 3.000 meter.

Tilsvaret ligger i forholdet mellem Jern Måle og Papir; på det nærmeste her
det angivende andre forhold.

Landslaget mot Finland löpstarkare än någonsin.

Det vimlar av kandidater på medel- och långdistans, men kasten är svaga.

Dei ainiwa wa kungirirwa by wegeri osh

**Kälarna 3.52,6
på 1.500.**

Lennart Nilsson
hotade brandsmannen.

(Feld als absolute Maßzahl)

[illegible][illegible]

Kilarna ligger på gränsen på 425
Kilarna ligger i 1 500-metershöjden och
har över 400 år gammalt stamträd. Här
vuxit skogarna sedan en äldst av 1800-talet
Längst Nömt (1800) fanns det en stor
skog. Kilarna är ett stort skogsmått.

Sammalunda socken

Ingalunda rote

Brätebro skola

Kasper i Kröken

DEL TRE
SWING IT
MAGISTERN

Förr i tiden fanns det bra familjer och bättre och det som avgjorde den bättre familjens placering på rangskalan var faktiskt pengarna. Om man, i jämförelse med flertalet, var bättre bemedlad, hade det bättre ställt, helt enkelt hade bättre ekonomi, var man automatiskt medlem i denna exklusiva Bättre Klubb (BK). Det räckte att vara bara lite bättre, men målet var såklart att bli mycket bättre och – som i alla tävlingar – helst vara bäst. Det bör förtydligas att klassificeringen inte hade något som helst med moral och allmän hygglighet att göra. Den allra buffligaste, sedeslösaste och knäppaste familjen i hela socknen kunde i princip ändå rankas som en bättre familj. Fast det måste också klargöras: de bättre familjerna fanns bara undantagsvis ute i socknarna. De fanns främst i städer och andra tätorter.

”Plats önskas i bättre familj” kunde en förväntansfull flicka från landet annonsera i någon tidning. Hennes önskan var då att bli pigga och hjälpreda hos en familj som hade det så gott ställt att lönen blev därefter. Ju bättre familj, desto bättre lön. Anna- Lisa på Åsen (28), Nils och Annas dotter, var sedan fem år anställd i en sådan, bättre familj. Det var som att Värmland var särskilt lockande för ungdomar i Dalen och på Åsen. Hennes syssling, Arvid Persson- Vättedal, sökte ju också sin lycka i det sköna Värmeland. Anna- Lisa, som kallades Lisa i familjen och Åsa- Lisa i omgivningen, var omväxlande hemmadotter och studerande (folkhögskola) de första åren efter avslutad folkskolegång.

År 1935 fick Anna- Lisa anställning hos ett pensionerat par i Sunne, utan barn och barnbarn, men med stor villa, ännu större trädgård och väldigt många rum i villans tre plan, källaren inräknad. Hon behandlades med respekt och tillgivenhet och trivdes så bra att det aldrig var tal om att bryta upp från den före detta järnhandlaren och hans hustru. Mannen avled 1937, varefter Anna- Lisa blev änkans avlönade sällskapsdam och uppasserska och på den vägen var det fortfarande på sommaren 1940.

Somliga människor exponerar sig själva som vore de dockor i ett skyltfönster. Sådan var inte Anna- Lisa. Hon var en gåta som inte ens föräldrarna kunde gissa. Levde hon ett dubbelliv? Nej, hon levde bara

sitt eget liv och en, tills vidare okänd, annans lika dolda leverne. Hon hade ingen förtrogen väninna att anförtro sig åt och därmed ingen som kunde mata ut kunskap på ryktesspridningsmarknaden. Visserligen hade hon sin matmor i Sunne, men deras förtroliga samtal handlade enbart om den gamla kvinnans fåtaliga käpphästar och flerfaldiga krämpor.

Det är läge för ett tillrättaläggande: I föregående del av den här berättelsen, som heter "Varannan Damernas", presenterades skolläraren i Ingalunda såsom varande "en respektabel herre (ungkarl) i övre medelåldern". Somliga människor har den egenheten att medelåldern, den må vara gyllene eller glansfri, utseendemässigt, varar under en lång följd av år. Folkskolläraren Folke Birgersson är 42 år och inte en dag äldre. Han är (som i förra delen) fortfarande ogift och alla, inklusive han själv (fast kanske inte, trots allt) tror nog att han är urtypen för att förbli ungt hela sitt liv. Varför tror de det, tror ni? Det där var bara en retorisk fråga, om någon vill veta.

Fre	7	Robert, Robin
Lör	8	Eivor, Elaine
Sön	9	3 e Trefaldighet Petra, Petronella
24 Mån	10	Kerstin, Karsten
Tis	11	Bertil, Berit
Ons	12	Eskil, Esbjörn
Tor	13	Aina, Eila
Fre	14	Håkan, Heidi
Lör	15	Margit, Mait
Sön	16	4 e Trefaldighet Axel, Axelina
25 Mån	17	Torborg, Torvald
Tis	18	Björn, Bjarne
Ons	19	Germund, Jerry
Tor	20	Linda, Linn
Fre	21	Midsommarafton Alf, Alva
Lör	22	Midsommardagen Paulina, Paula
Sön	23	Apostladagen Adolf, Adela
26 Mån	24	Joh:s Döp:s dag Johan, Jan
Tis	25	David, Salomon

Vem bryr sig om hur läraren klär sig? Troligen ingen, utom han själv, men han bryr sig. Hans kostymer är skräddarsydda och måttfullt eleganta. Det står inte i något gammaldags skolreglemente att en lärare ska vara propert klädd, så som det fordom stadgades att elever skulle vara "rena och snygga och med nödiga böcker försedda" (fritt citerat). Men Folke Birgersson är snudd på fåfäng. Han tar på sig sin kostym med väst och han knyter sin kravatt med omsorg. Det är sannerligen ingen hösäck som sätter sig i skolans kateder på morgnarna.

TELEFONSAMTAL FREDAGEN DEN 9 JUNI 1940 OM AFTONEN

- God dag, min Ängel!
- God dag, Mästare!
- Hur står det till med hälsan och kärleken?
- Tack, hälsan är god. Beträffande kärleken råder det tystnadsplikt..

- Ack, så ska det låta. Samtal om kärlek lämpar sig illa för telefon. Vad planeras för veckoslutet?
- Samma, som igår och idag. Att finnas till hands och lyda order.
- Dura necessitas, som de gamla romarna brukade säga.
- Och det betyder?
- Det nödvändiga är hårt. Förlåt en gammal latinlärjunge hans språkliga fäblesses.
- För all del, min Herre. Man lär så länge man lever.
- Vad annat pockar på att bli sagt i denna skymningens timme?
- Från det ena till det andra: Vill min Herre gifta sig med mig?
- (Tystnad).
- Hallå! Drabbades min samtalspartner av Dåndimpen?
- Icke så. Icke så, min Kära. En formalitet: Stod min Dam på knä, då den så delikata frågan ställdes?
- Ack ja, min Herre. Jag intar ständigt knästående ställning, då jag samtalar med och tillbeder min Mästare.
- Det var som Fan.
- Förlåt!
- Det är jag som bör be om tillgift. Det blev en fnurra på trå´n där.
- För all del. För all del.
- Lyssna nu noga, min ädlaste Blomma. Svaret är, efter moget övervägande: ja!
- Så min Herre vill verkligen gifta sig med mig?
- Homo sum, humani nihil a me alienum puto!
- Skit samma, vad det sagda betyder. Tack, mitt hjärtas Filbyter.
- Filbyter? Hurså Filbyter?
- Det jag kallar min hemliga kärlek i min strikt konfidentiella dagbok.
- Fiffigt, får jag tillstå.
- Fiffiga, fröken Fräken, det är jag det.
- Så ses vi, som planerat, nästa lördag.
- Så får det bli. Farväl!
- Farväl!

TELEFONSAMTAL PÅ FÖRMIDDAGEN FREDAGEN DEN 14 JUNI 1940

- God dag på dig, Luddes- Anna, som de säger på trakten.

- God dag på dig själv, Åsa- Anna eller kanske, Åsa- Hanna, Elin Wägners dam i den där romanen som alla läste en gång i tiden.
- Var inte hon småländska?
- Elin Wägner?
- Nej, Åsa- Hanna.
- Jo visst var hon det. Precis som Hitler. Vill du veta en sak?
- Jag vill veta allt, det vet du.
- Lisa kommer hem och hälsar på till helgen.
- Vad roligt. Hon har väl inte varit här sen pingst.
- Hon har så mycket omkring sig, säger hon.
- Jasså, hon har det. Ensam som hon är.
- Ja, ja. Var och en har sitt och hon har en gammal gumma att ta hänsyn till. Har inte så lätt att komma ifrån.
- Nä, nä.
- Hon ska ha herrsällskap med sig.
- Lisa? Herrbekantskap? Vad säger du, vem är det?
- Vet inte. Det ska bli en överraskning, är meningen. Nils har sina aningar.
- Och vad går Nisses gissningar ut på?
- Nisse gissar inte. Han drar slutsatser. Att det är en från trakten.
- Från våran trakt?
- Just det. jag undrar ibland, om Nisse har ett sjätte sinne.
- Brukar inte det sinnet vara förbehållet kvinnor?
- Kan så vara. Men i alla fall: Vi kanske kommer förbi en sväng på söndag och presenterar Lisas bekantskap.
- Ja, gör det. Vi är hemma och är vi inte hemma så är vi inte långt borta. Ni är välkomna, om ni tar med er kaffekupongerna, ha, ha..
- Du glömde att nämna sockerkupongerna. Ja, ja.
- Adjö med dig.
- Hallå, jag glömde en sak: Han lär vara betydligt äldre än Lisa, han bekantingen, från trakten. Vad det nu kan betyda.
- Jasså du. På det vistet. Ja, adjö, adjö.

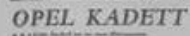
Texten fortsätter på sidan 47

Sveriges mest sålda personvagn — svenska folkets egen vagn

[illegible]

STURZENEGGER, ROSSIGNOL, LANGE,
— im Gespräch. Rossignol schüttelt den
Kopf. Wie ist es? — Mr. Avery, nicht
schon! Das hat Opti Tappet nicht mit sich
gemacht. WELCHENSTADT UND SCHNEIDER
1. Örtung nach ZEPHYRUS, KALAMAZOO
2. ILLINOIS, 11-14, 15-16, 17-18, 19-20
— 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823

2.590:-

OPEL OLYMPIA

Seeriges personage Nr 1

Den röda SAFFIANS-portföljen

da professor. Ing. Andrew está em licença
parental/industrial, então não deve se
afetar nenhuma.

Von 22 Interviews kann das obige
eigenen-erkenntnis von 1918 nur aus
einer, eine sprache prober und eine
weiter. Von aus der die sprache
Einschränkung, VI blätter von 2
kognit mit unter der an kollektion
Sprache; effizientes lernprozess
blüht es an der sprache. Der prober
Hypothese beide sprachen
den ragen. Von der ragen
der, von der 1918 — und
Hypothese der ragen

av Fredrik Böök

I det gamla Petersburg någons gång under nititaler utspelas händelserna i denna novell, där ärlighetens komplicerade och relativa begrepp på ett överraskande sätt får sin

varje generation blev det svårare med en ömsändning, en ömslag. Konjunkturerna skulle alltså vara och varar — och efter att varit är var alltså lika förtärlig. Det blev alla förtärlig och transaktioner var ej tillräckligt på det, och till den förtärlig.

O m man befinner sig hos Kasper i Kröken, som är ett vanligt ställe att befinna sig på och fortsätter en kilometer sydöst ut, kommer man, vilket man vill eller inte, till Bråtebro och där finns Ingalunda rotes egen byskola. Byn Bråtebro ligger i en dalsänka, där fyra gårdar bildar en kedja av röda hus med vita knutar. Skolhuset, i samma färgskala, står i eget majestät, mitt emot eller snett emot gårdarna och detta är tämligen mitt i roten, som det skulle vara, enligt gamla regler och vid en farbar väg, som det ävenså skulle vara och den ligger bara ett stenkast från en bro över Bråtebäcken, som en gång i tiden gett byn dess namn, tror de som bryr sig om sånt, med intill visshet gränsande säkerhet.

Skolläraren har med åren blivit som ett inventarium i skolan. Han kom dit redan 1925 och han tänker stanna "tills någon sparkar eller bär ut honom", för att citera hans egna ord. Han trivs som fisken i Bråtebäcken, har han också sagt, (troligen) utan att reflektera över det faktum, att fisk i den bäcken är lika ovanlig som prutmån hos Kasper i Kröken. Det senare är inte Folke Birgerssons ord, vilket kan förklara den ganska fåniga jämförelsen.

Skolan är på sikt nedläggningshotad, eftersom återväxten av skolpliktiga barn är begränsad i denna del av socknen. På 1920- talet stod bänkarna fortfarande rätt så tätt i skolsalen. Folke Birgersson mindes att han haft som mest trettio elever, i tre klasser. Nu hade han sexton. Anna- Lisa på Åsen och hennes syssling, Arvid i Dalen hade haft Birgersson som lärare i ett år innan de var mogna att lämna rotens lärosäte. Sådana var villkoren dåmera: sex år i skolan och så ut i livet, efter en dos katekes hos prästen i Sammalunda. Anna- Lisa och hennes tre flick- kamrater i avgångsklassen hade varit mycket förtjusta i sin nye lärare som efterträdde den gamla knarriga Fröken Olsson. Hade de vågat visa att de visste vad kärlek var, skulle de nog ha erkänt att de var lite smått förälskade i snyggingen i katedern, vilket såklart inte passade sig, så de oskyldiga flickorna förträngde varje sådan tanke och fick sina stora A i sedebetyg.

Det var då det. Nu är nu och nu är försommaren 1940. Snart är det sommarlov och det stora kriget fortsätter. Soldaterna får inga långa lov.

Att undervisa eleverna om Europas geografi är meningslöst, eftersom kartan förändras från den ena dagen till den andra och att undervisa om nutidshistoria är omöjligt, eftersom hela skeendet är så komplicerat och obegripligt, att vuxna människor tar sig för pannan och frågar: vad är det som pågår och vart ska det bära hän? Skolbarnen frågar sig detsamma men inte hörbart och de tar sig inte för pannan, ty sådana åtbörder kan missförstås och uppfattas som dåligt uppförande och rendera tillrättavisning, i värsta fall en obehaglig stund i skamvrån. Läraren funderar:

- Tänk om Europa hade en skamvrå. Vad trångt det skulle vara i den!

Läraren frågar eleverna:

- Om det var så anordnat i vår världsdel, att vi hade en skamvrå för maktmissbrukare, vem skulle ni ställa där?

En efter en tillfrågades, de äldsta eleverna först, för att de mindre skulle få lite vägledning i sitt tyckande. Resultatet av denna enkät blev enhälligt. Sexton barn i Bråtebro skola ville se Adolf Hitler i skamvrån.

Läraren log och längtade efter sommarledigheten.

SAMTAL VID MJÖLKBORDET LÖRDAGEN DEN 15 JUNI 1940 KLOCKAN 08.00

- Hej du, hej du, hej du!
- Som han sa, handlaren i Kröken, till bonden i Storbråten på måndagen, när de hade lagt bort titlarna fredagen före.
- Var får du allt ifrån, Ludde?
- Ni ska få besök, har jag hört.
- Ja för jästingen. I morgon smäller det.
- Jasså du, det är sprängstoff i faggorna.
- Jo vars, det är inte var dag som tösen kommer och nu ska hon ha sällskap med sig, så en får uppföra sig.
- Är hennes sällskap att betrakta som fästman?
- Det tror jag nog.
- Ovanligt att du tror något, Nisse. Du brukar allt veta, du.
- Nja, nu vet jag inte, vad jag ska tro. Men jag har på känn att det är något lurt.
- På det viset. Ja, vi får väl se då hur det avlöper, besöket erat.

ÖVERSIKT: EN SOMMAR MED MÅNGA MOLN I SVERIGE

1940	10 juli	Slaget om Storbritannien börjar: Häftiga flyganfall
	31 juli	Karl Gerhard sjunger <i>Den ökända hästen från Troja</i> för första gången
	1 augusti	Karl Gerhard blir förbjuden att sjunga sin Troja- häst
	21 augusti	Leo Trotskij mördas i Mexiko på order av Stalin
	7 september	Luftwaffe börjar bomba London
	8 september	Mjöl och bröd ransoneras i Sverige
	12 september	De urgamla grottmålningarna i Lascaux- grottorna upptäcks
	15 september	Slaget om Storbritannien kulminerar Andrakammarval i Sverige: Social- demokraterna får nära 54 % av rösterna
	24 september	Karin Boyes <i>Kallocain</i> kommer ut
	27 september	Tremaktspakten Tyskland, Italien och Japan bildas i Berlin

Söndagen den 16 juni var det flaggdag, eftersom kung Gustaf V fyllde 82 år. På Åsen vajade flaggan lite lagom lojt i den knappt märkbara, varma sommarbrisen.

- Vi kanske kan ta kaffet i bersån, sa Anna.
- Jo, det ordnar sig nog, sa Nils.
- Har du rengjort naglarna?
- Sluta! En bonde utan skitiga naglar är som en nyckelpiga utan prickar.
- Det där förstod jag inte.
- Inte jag heller. Jag tror de är på väg där borta i backen.

Det var sagt att de skulle komma klockan halv ett och de kom på avtalad tid, eftersom Anna- Lisa ärvt sin fars känsla för punktlighet och hennes sällskap var van att passa tider.

Anna tittade ut genom köksfönstret och fattade ingenting. Nils tittade ut genom sovrumsfönstret och fick sin misstanke bekräftad. Där kom deras lilla Lisa i sällskap med skolläraren Folke Birgersson.

- Här är vi, sa dottern. Får jag presentera, fast det behövs ju inte. Ni känner ju varandra.
- God dag, god dag och välkomna till vårt enkla tjäll. Känn er som hemma, båda två.
- Vilken vacker utsikt, sa läraren och smickrade värdfolket.
- Jo, utsikten var nog inget att klaga på (eller att orda om).
- Hur länge har herr Persson och fru Persson bott här uppe?
- Jag har bott här sedan 1887. Det är hela mitt liv det. Min hustru, kom 1912, strax före solskensolympiaden i Stockholm och Lisa hon kom lite senare samma år, sa Nils och såg ut som om han sagt något olämpligt.
- Ja, tiden går, sa läraren.

Anna- Lisa sa nästan ingenting. Hon nickade mest medhåll och såg allmänt välvillig och tillfreds ut. Efter den något tröga inledningen, med herr Persson hit och fru Persson dit, lättades stämningen högst betydligt på Nils Perssons initiativ.

- Jo, alltså. Eftersom jag är ännu äldre än magister Birgersson (paus).
- Ursäkta dröjsmålet. Jag menar: eftersom jag otvetydigt är äldst och ännu inte helt mållös, föreslår jag att vi säger du. Jag heter Nils. Kalle mig Nisse och frun heter Anna, fast det vet han - - förlåt det vet du ju redan.
- Tack ska ni ha. Jag heter Folke. Anna- Lisa kallar mig Filbyter, men gör inte det, för då blir hon generad. Eller hur älskling?

Anna- Lisa rodnade mycket riktigt. Men så fick hon några ord med i laget:

- Folke är min fästman, förstår ni. Vi ska gifta oss snart, såvida mina kära föräldrar ger sitt samtycke. Vi har faktiskt varit hemligt förlovade i fem år.
- Det var värst, sa modern och fadern sa något ännu värre som icke lämpar sig för skrift.

Som vanligt var Nils snabb i vändningarna. Samtycke lämnades för hans del på stående fot, sa han och Anna instämde, samtidigt som hon torkade

händerna på förklädet och synade de raka ränderna i den nykrattade grusgången. Gräsmattan var med ens lite grönare än vanligt. Det var försommar och allt var grönt och kriget var långt, långt borta.

Samvaron på Åsen förlöpte i lugn och vänskaplig anda. Vid middagen frågade Nils om deras gäst ville ha en snaps till maten, men han tackade nej, inte av principiella skäl, utan praktiska. Han skulle köra Anna- Lisa till tåget senare på eftermiddagen. Från Dalen kom Ludvig och Anna upp en stund, efter telefonuppmaning från Anna, så de satt sex personer i bersån och drack äkta eftermiddagskaffe och samtalade om tider som varit, som var och möjligen skulle bli. Mest blev det tal om, hur det var att bo i villa. Det var ingen större skillnad, när allt kom omkring.

Som överallt, där två eller fler personer var samlade, talades det om kriget. Ludvig återberättade historien om (hästen) Hitlers inträde i Dalen, vilket fick Folke Birgersson att tala om skolans skamvrå, där eleverna varit eniga om att placera en och samma potentat. Nils hade inget att tillföra detta ämne och Ludvig var taktfull nog att uttrycka det som att "någon" konfronterade fröken Borg i Dalen, så det fanns ingen anledning, tyckte Nils, att göra några förtydliganden eller förklaringar. Efter kaffet och påtåren fick Anna några minuter, ensam med dottern i köket. Modern återföll i sin gamla roll som sin dotters uppfostrare, kallade henne "lilla gumman" och sa:

- Men, kära nån. Varför har du inte berättat för dina föräldrar om dina eskapader (hon använde faktiskt den formuleringen) med magister Birgersson?
- Förlåt mamma, sa dottern, hälsa till pappa och be honom också om förlåtelse. Jag ville faktiskt skydda er.
- Skydda oss från vad?
- Från skvaller och elakt förtal. Jag har varit i valet och kvalet i årtal, om att berätta eller inte, men så har tiden gått och (paus).
- Du har inte vetat, hur du skulle berätta något som är så svårt att forma ord omkring?
- Precis så. mamma. Precis. Jag skäms lite för det.

- Du behöver inte känna någon skuld, sa modern. Du vet att både pappa och jag älskar dig för den du är: vår enda dotter.
- Tack mamma. Jag vill att ni ska veta: Jag är så lycklig som någon människa kan vara och Folke är inte bara en god lärare. Han är även en god älskare, höll hon på att säga (men där gick gränsen). Han är en klippa.
- Det låter höra sig. Sköt om dig, sköt om er, lilla gumman. Men nu får vi nog gå ut till de andra och förvissa oss om att Ludde inte dillar för mycket där ute i bersån, ha, ha.
- Farbror Ludde, han är allt som han är, sa Lisa. Jag håller mycket av både honom och tant Anna.

Innan det var dags att skiljas tog Anna- Lisa fram åtta kaffekuponger ur sin handväska. Hon gav fyra till sin mor och fyra till tant Anna i Dalen.

- Kära hjärtanes och vilken överraskning! Hur kan du undvara dessa dyrgripar?
- Inga problem. Min matmor i Sunne dricker inte kaffe och är mycket sparsam med sitt te och mina egna kuponger räcker och blir över.
- Parsimonia est virtus, var läraren på väg att säga, men lät det stanna vid en tanke och sa: sparsamhet är en dygd.

Det var troligen den enda dygd, som var på tapeten den försommardagen på Åsen.. Några timmar senare hade allt återgått till det gamla vanliga. Flaggan var halad och samtalen, såväl i Dalen som på Åsen, handlade om Lisa och hennes fästman. Ålderskillnaden de två emellan berördes inte alls. Däremot tyckte man att det var en märkvärdighet att lilla Lisa skulle gifta sig med sin magister.

- Det man inte vet, har man inte ont av, summerade Anna på Åsen, utan någon tydlig syftning.
- Det man vet, vill man kanske inte låta andra veta, konstaterade hennes make med ett gåtfullt leende.

Anna hade inget behov av att försöka gissa den gåtan, där och då.

Nils Persson på Åsen hade sitt fotografiska minne, vilket han ville eller inte och det fanns bilder i hans huvud som inte gick att förtränga. Vid tre tillfällen under de senaste två åren hade han råkat se något som (kanske) ingen annan sett: en duvblå Opel Kadett, med två personer i framsätet,

varav den ene var magister Birgersson och den andra (en dam) som trots att hon dolt sitt ansikte med båda händerna, han intuitivt känt igen som sin dotter Lisa, just på grund av händerna. Nils hade behållit dessa bilder för sig själv, eftersom han kunde ha fel. Fast, jag har ju sällan fel tänkte han och var på väg att informera hustrun, men så kom det annat i vägen och det var först i samband med besöket han antytt sin kännedom om saker och ting. Dottern Anna- Lisa var föräldrarnas ögonsten och båda, var och en på sitt sätt, ville henne mer än väl. Först var de besvikna över dotterns hemligheter, men efter någon tid tyckte de sig ha förståelse, utan att närmare klargöra vad det var som de förstod. Hon hade säkert sina skäl, konstaterade de och tog itu med mera närliggande, vardagliga plikter. Det fanns gott om sådana, när sommaren nu kommit igång på allvar. Nils kunde äntligen utplåna bilderna med den duvblå bilen, som skavt och tagit oväntat stor plats i hans minnesbank.

Vad föräldrarna och andra inte visste var att Anna- Lisa och hennes lärare mötts regelbundet sedan sommaren 1934, då Lisa var 22 (och läraren 36). De hade råkat få sällskap på bussen från stan och de hade sagt "vi ses", när de steg av hos Kasper i Kröken. De hade så setts redan dagen därpå och därefter stup i ett. Under långa promenader på hemliga stigar hade de kommit varandra mycket nära och funnit att de ville ha en framtid tillsammans. Anna- Lisa hade tillbringat många nätter i skolhuset vid Bråtebro och tillsammans, hade de, under den gemensamma pseudonymen "herr och fru Folkesson", tillbringat ännu fler nätter på pensionat och hotell i Värmland. Deras förbindelse hade varit lika stadig som hemlig. Nu var den officiell och livet gick vidare som om ingenting förändrats av detta faktum.

Ludvig i Dalen hade sitt sätt att se på händelser i sin närhet. Under våren och försommaren hade han allt som oftast träffat drängen på grannstället, Mattias J:son Berg. De hade mycket att språka om och trivdes gott i varandras sällskap. En kväll satt de i drängstugan, där Mattias var ensam nu, eftersom hans företrädare, trotjänaren Frans Helgesson, fått flytta in i en kammare innanför köket i storstugan. Ludvig såg drängens dragspel och hur det var så fick han honom att spela en trudelutt. Det blev

"Värnamovisan", eftersom den råkade ligga nära till hands. När Mattias sjungit färdigt fick han välförtjänta applåder och en fråga: Får jag låna det där bladet? Det fick han och hemkommen till villan satte han sig ner, tittade på solnedgången, tog fram papper och penna och gjorde en egen version av den lättfattliga visan. Det här skriver jag bara för skojs skull, tänkte Ludvig och började:

*Det var en flicka som hette Lisa,
till henne helgar jag denna visa.
Hon gick i skola, det må ni tro,
hos en magister i Bråtebro.*

Det där kan väl ingen tycka illa vara, tänkte han och andra versen var snart klar:

*När hon blev vuxen, hon lämna' byken,
och for till bättre familj vid Fryken,
men hennes hjärta fann ej nån ro.
Hon tänkte ständigt på Bråtebro.*

Så blev han lite djärvare i sin tankegång och skrev två verser till:

*Den Folkeskolan, den livar opp den.
Det känns i själen, det känns i kroppen.
I tanken far jag, från detta bo,
till min magister i Bråtebro.*

*Vad som sen händer, det kan väl kvitta.
Han ska nog inte sin chans försitta.
Jag kan nog visa, det ska ni tro,
att Amor kommit till Bråtebro.*

Där gick solen ner och det var dags att avsluta dagen. Jag får fortsätta en annan kväll, tänkte han och såg hur Anna vattnade blomkrukorna på terrassen. När hon såg maken sitta med armarna i kors, frågade hon:

- Vad är det för skrivelser du håller på med?
- Jasså du Anna, du har gett vår Herre ett handtag med nederbörden och du undrar vad jag skriver i min bok. Vill du höra?
- Ja, det är klart att jag vill.
- Men du får lova en sak, i så fall.
- Vad då?

- Att inte skvallra för Anna, där uppe på Åsen (han pekade åt det hållet.
- Jag är ingen sladdertacka, det vet du väl.
- Jo, det vet jag väl.

Ludvig sjöng de fyra verserna, med ungefärliga, enkla tonföljder och fick sin hustrus dom:

- Inte så illa. Men bättre kan du nog, Ludde, om du lägger manken till. Men nu är det slut- mankat för i dag.

Sommaren förflöt så som somrar brukade i Dalen och på Åsen. Kriget verkade på något sätt lite avlägsnare nu, under den ljusa årstiden. Kanske berodde det på att man hade så mycket eget att tänka på. En sak som förbryllade och i någon grad oroade, var det faktum att den andra villan vid Vättevattnet stod tom. Ingen hade visat sig där sedan förra sommaren, vad detta kunde betyda.

Arvid Vättedal hade varit inkallad till militärtjänst i två månader under våren, men hade nu permission tills vidare. Mattias J:son Berg hade också ryckt in i april och fått frisedel efter två veckor, eftersom han ansågs outhärdlig i sitt vanliga värv. Ryktet ville berätta en annan version som var mindre smickrande för drängen och hans uppdragsgivare, men rykten platsar inte i denna berättelse, så den varianten lämnas därhän.

De restriktioner och påbud som var resultat av ofreden i Europa drabbade alla, fast mindre på landsbygden än i tätorterna. Bättre folk fick det relativt sämre, ju längre det avskyvärda kriget varade. Senare samma år (vid jultiden) hade den svenska filmen "Swing it, magistern" premiär i de större tätorterna. I Dalen och på Åsen fick man vänta några månader, innan den filmen kunde ses i NTO- lokalen i Sammalunda. Men, som Ludvig i Dalen, senare uttryckte det i ett samtal med sin kusin, trätobroder och bäste vän:

- Den där swing- magistern i filmen han verkade bland bättre folk, han. Här hos oss, bland vanligt folk, håller vi nog en slant på vår egen magister. Till synes olika barn, kan nog visa sig vara relativt lika, när allt kommer omkring. Och lika barn leka bäst, som bekant. Och lekar kan vara av många skilda slag, men störst bland dem är kärleken.

Swing it, magistern, swing it!
 Ja, det är tidens melodi.
 Gör som vi, var glad och fri,
 och ni kan inte låta bli,
 med all er energi.
 Swing it, magistern, swing it!
 Ja det är tidens sång.
 Alle samman på en gång:
 Da-da-da-da-da-da.
 "Bä, bä vita lamm"
 det är ingenting för oss.
 Nej, wa-da-wa-da-wa-da
 ska de' va förstås!
 Swing it! magistern swing it!
 Ja det är tidens melodi,
 det är rytm och fest och galtt humör,
 Lyssna nu - försök och gör,
 da-da-da-da-da-da
 Swing it, swing it magistern, Swing it!

Swing it, magistern, swing it!
 Ja, det är tidens melodi.
 Gör som vi, var glad och fri,
 och ni kan inte låta bli,
 med all er energi.
 Swing it, magistern, swing it!
 Ja det är tidens sång.
 Alle samman på en gång:
 Da-da-da-da-da-da.
 "Bä, bä vita lamm"
 det är ingenting för oss.
 Nej, wa-da-wa-da-wa-da
 ska de' va förstås!
 Swing it! magistern swing it!
 Ja det är tidens melodi,
 det är rytm och fest och galtt humör,
 Lyssna nu - försök och gör,
 da-da-da-da-da-da
 Swing it, swing it magistern, Swing it!

I nästa avsnitt ska vi försöka reda ut, varför den andra villan nere vid Vättevattnet stått tom. Det blir troligen inte så lätt.

tt

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

Så bekvämt

träffas man på telefon

Inga kappsäckar behövas packas — inga långa tidsödande resor behövs göras. Ni ringer upp — och så kan Ni resonera med affärsvänner och bekanta, var de än fören bosatta, precis som vid ett personligt besök... Tag telefonen till hjälp i det dagliga arbetet — det är en effektiv hjälp.

Det är billigt att telefonera i Sverige. Över de långa avstånd kostar ett minutens samtal under kontorstid 1,30, under kvällen och helger endast 70 öre. En telefon i långa avståndskommunikationer går inte på mer än omkring 20 öre om dagen. I långa avståndskommunikationer finns sällan några andra och oönskade utgifter.

... tag telefonen i stället för bilen

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

En av de många som har varit till nytta för oss.

DEL FYRA

SEMESTERTUR TILL SMÅLAND

Småland.

Radions programtablå. En lördag i juli 1940:

RIKSPROGRAMMET.

Motala (1357).

- 7.45 Morgonandakt (komminister Emil Edsman).
- 8.00 Väderleksrapport.
- 12.00 Klockspelet från Stadshustornet; dagens dikt. Därefter: Musik av Högloftstrion.
- 12.30 Dagsnyheter och väderleksrapport.
- 12.50 Valutakurser.
- 15.00 Underhållningsmusik av Herman Mårtenssons kapell.
- 16.00 Romaren och andra bygdeoriginal. Anders Johansson berättar västgötahistorier (Göteborg).
- 16.30 Vid pianot genom Sverige. Barnens julpristävling.
- 17.00 Väderleksrapport.
- 17.05 Dragspelsmusik av John Boberg och Thore Risberg.
- 17.30 Från Finlands inre front. Saga Hemmer berättar. (Repris).
- 18.00 Helgmålsringning.
- 18.10 Grammofonmusik. (Med reservation för ev. ändringar).

- 19.00 Dagsnyheter och väderleksrapport; sommarens kvart.
- 19.30 Underhållningsmusik från Kungsparken i Malmö av Nils Kyndels orkester. 1. Gycklaren och hans hund, marsch (Arthur Pryor). 2. Valsminnen (arr.: Nils Kyndel). 3. Franz Grothe-melodier (arr.: Josef Rixner). 4. Liten dans (E. Börschel). (Violinsolo: Mischa Angelini). 5. On the track (Jack Simpson). (Xylofonsolo: Anders Soldén).
- 20.00 Månadens magasin. Rikt illustrerat sommarnummer.
- 21.00 Gammal dansmusik från Gröna Lund av Gösta Westerlunds kapell.
- 21.30 Nomadernas dödsfärd. Föredrag med grammofonillustrationer av forskningsresanden Henning Haslund.
- 22.00 Dagsnyheter och väderleksrapport.
- 22.15 Modern dansmusik på grammofon av Lionel Hamptons och Hal Kemps orkester.
- 22.45—23.00 Dagens kommuniké på främmande språk.

GRAMMOFONPROGRAMMET.

1. Uvertyr till "Brudköpet" (B. Smetana). Londons symfoniorkester. Dirigent: Bruno Walter.
2. Cavatina ur "Faust" (C. Gounod). Solist: Peter Anders. Dirigent: Walter Lutze.
3. Vals (A. Arenskij). Vitya Vronsky och Victor Babin, pianoduo.
4. Zapateado (P. Sarasate). Yehudi Menuhin, violin.
5. Aria ur "Madame Butterfly" (G. Puccini). Solist: Hjärdis Schymberg. Dirigent: Nils Grevillius.
6. Ungersk rapsodi nr 2 (F. Liszt). Filadelfias symfoniorkester. Dirigent: Leopold Stokowski.
7. Bysvalor från Österrike, vals (Jos. Strauss). Sångkvartett. Vid flygeln: Felix Schröder.
8. Madrigale (A. Simonetti). New Mayfair Orchestra. Dirigent: George Walter.
9. Låt dansen gå, vals (Fryman-Paddock). Helge Mauritz, sång. Arena-orkestern.
10. En solskenstrall på färden (di Lazzaro-Quist). Elof Ahrle, sång. Arena-orkestern.
11. El capitan (J. P. Sousa). Berlins filharmoniska orkester.

När folk i Sammalunda socken talar om stan menar de den stad som ligger närmast och ingen annan. Det är så på landsbygden: man har sin egen tätort i hemsocknen och andra, i angränsande socknar, inom rimligt räckhåll. Det kan vara ett så kallat municipalsamhälle eller rentav en köping, som är bara snäppet under staden, vad gäller storlek, men utan stadens rättigheter och status. Sammalunda socken har sin tätort och den kallas samhället, utan annan värdighet än att vara socknens centrum, med en kyrka, en präst (pastorsexpedition) en f. d. sockenstuga, en NTO- lokal, några affärer, en snickerifabrik, ett pensionat med kafé, en skräddare och en liten järnvägsanhalt, där resande kan stiga av och på.

Den stad vi här talar om benämns sällan med sitt namn. Det räcker att kalla den stan. Det följande kanske låter som en saga, men är faktiskt sant: innehavaren av agenturen heter Singer och han säljer symaskiner. Samuel Singer är ägare till ett litet varuhus, som säljer cyklar, sportattiraljer, radioapparater, elektriska prylar (i den mån de är uppfunna och tagna i allmänt bruk) samt symaskiner och mycket annat. Vid närmare eftertanke: varuhus är kanske att ta i. Diversifierad butik, med två skyltfönster, kommer sanningen närmare.

Nu råkar det vara så att denna butik varit tillbommad sedan slutet av augusti månad året före. "Stängt på grund av semester 26/8 – 7/9" står det med tydlig skrift på dörren. Ett år senare sitter anslaget kvar. Det råkar samtidigt vara så att en villa vid Vättevattnet varit utan tillsyn sedan samma tid, året före.

Ludvig i Dalen och hans hustru Anna har fått lov, alternativt tagit sig ledigt den här lördagen. Av gammal vana vaknar de ändå strax efter sex, dricker var sin kopp kupong- kaffe och sitter av ett par timmar i sin villa utan att göra ett skapande grand. Det är den 13 juli. När klockan i salen så småningom slår åtta, ser Ludde, som i förbigående en skymt av mjölkbilen på vägen där borta, men han bryr sig inte. Numera säger de, från det ena till det andra, inte "salen", eftersom de bor i en villa med vardagsrum, två sovrum och kök, allt i ett plan. Radioapparaten står på en bänk i köket och det är där de sitter, när de sitter, den här morgonen

och alla morgnar, middagar och kvällar. Sitter de på bänken, vill den ordagranne läsaren veta och tänker på en oklar syftning i föregående sats. De sitter på var sin stol vid köksbordet, förstår ni. De har en kökssoffa också men den är oftast obesatt. Ludvig brukar däremot ta en tupplur på den soffan och samtidigt lyssna på radion som står inom bekvämt räckhåll på en väggfast köksbänk, såvida det är något att höra på den (radion alltså - inte bänken).

Radions morgonandakt har pågått för rätt så döva öron och Anna säger:

- Vi ska väl höra vad det blir för väder.
- Ja, vi sommargäster vill gärna veta om det blir badväder, ha, ha.
- Arvid trodde att det skulle bli slätter på måndag.
- Det blir det nog. Vi såg över slättermaskinen i går. Knivarna är vassa som rakblad. Det är bara att dra igång, om vädret vill.

Väderleksrapporten innehöll idel högtryck och måttliga vindar och det var ju bra, tyckte både Anna och Ludde. De vred av radion, eftersom den inte skulle sända annat än pip och paussignaler fram till klockan tolv, då det åter var dags för anropet *Stockholm- Motala*.

Söndagen den 14 juli: Anna- Lisa Persson och hennes numera erkände fästman, folkskolläraren i Bråtebro, Folke Birgersson, är på väg till Sunne. Hans duvblå Opel Kadett har gått drygt tusen mil nu och trots dess germanska ursprung har den blivit honom mer och mer kär.

- En vecka till, säger Anna- Lisa. Sen har jag två veckor ledigt.
- Har du funderat på vad du ska göra på semestern. En resa till Medelhavet, kanske?
- Ha, ha. Nej, inget särskilt, tror jag.
- Jag har en idé, säger Folke, saktar ner farten och svänger av mot Sunne.
- Intressant. Låt höra!
- Du och jag sköter om gården där uppe på Åsen en vecka och ger dina föräldrar ledigt.
- Skojar du?
- Nej, jag är helt allvarlig.

- Så du tänker bli lantbrukare. Vore inte det att sätta bocken till trädgårdsmästare, ha, ha?
- Bockar i kanten är mig inte främmande och det här känns rätt. Du kan det där arbetet. Jag blir din slav, eller dräng heter det kanske. Tillsammans är vi oslagbara.
- Jag undrar hur mamma och pappa skulle ta emot erbjudandet.
- De kommer att tacka ja, det känner jag på mig. Jag lånar dem bilen och så kan de se sig om under en vecka.
- Det är ett krux. Pappa har inget körkort.
- Och din mamma, har hon körkort?
- Finns det körkort för kvinnor? Ha, ha. Men farbror Ludde har licens han.
- Så kan de åka alla fyra. Ludvig blir chaufför, din pappa kartläsare och två damer, med var sin handväska, sitter i baksätet och två resväskor ligger i kofferten. Det är bara att tuta och köra.
- Jag ställer upp, om du kan få dem att ta emot erbjudandet.

Folke Birgersson återvände till sitt smultronställe i Bråtebro och redan dagen därpå promenerade han raka vägen till Åsen, där slåttern avslutats redan veckan före (allting var lite tidigare där uppe i jämförelse med Dalen). Han fann svärföräldrarna in spe sittande i trädgården, hälsade god dag, inbjöds att sitta ner, fick en kopp kaffe och han kunde framföra sitt ärende.

- Vad tror ni? Skulle det inte vara skönt att bara åka iväg några dagar och se sig om?
- Jo, för all del. Visst skulle det vara en upplevelse utöver det vanliga. Höet skulle vara under tak om en vecka, så det var väl egentligen ingenting som hindrade. Frågan var hur Ludvig och Anna i Dalen skulle ställa sig till förslaget.
- Jag kan gå dit och fråga, om ni vill.

Den ledige läraren fortsatte sin vandring ner till Dalen och där var det full fart. Ludvig Persson satt på slättermaskinen. Hans son och sonhustru assisterade, med högaffel och räfsa, medan Anna var barnvakt. Alla befann sig där ute på åkern och var så upptagna att de knappt märkte besökaren. Ludvig stannade och lyfte handen mot mössan till hälsning.

- God dag, herr Lärare. Söker han arbete? Vill han provköra detta ekipage? Det är vänstertrafik, precis som på vägen.

Läraren kom av sig och övervägde om det var läge att framställa sin fråga, medan alla syntes upptagna av sina bestyr. Han gick fram till Anna som satt i skuggan och jollrade med sitt barnbarn, frågade om han fick slå sig ner, fick välvillig nick till svar och kom så småningom fram med sitt ärende.

- Vad tycker fru Persson? Det är väl i alla fall hon som har sista ordet, kan man tänka.
- Jasså, han tror det. Nå, ja. Det kan ligga något i det han säger. Han kanske talar av egen erfarenhet? Ha, ha.

Folke Birgersson fick uppfattningen att Anna i Dalen, för egen del, var försiktigt optimistisk till det djärva projektet. Hon skulle diskutera med de sina senare, när dagens arbete var avslutat. Det lovade hon. Det var ju bara det att, såvitt hon kunde minnas, hade maken inte suttit bakom någon ratt på flera år och bilar, även om de är av tyskt ursprung, är väl inte självgående, hade hon sagt. Läraren var nöjd med sin insats. Frågan är väckt, tänkte han på vägen hem. Nu är det bara att vänta och se vad svaret blir. Jag tror att de säger ja.

Medan Ludvig avverkar varv efter varv på åkern ser han att samma slags arbete sker hos grannen. Skillnaden är att deras slåttermaskin dras av ett par hästar, varav den ene är svart och heter Hitler. Där är det drängen Mattias som håller i tömmarna. Ludvig tänker på hur smidigt det är nu för tiden. Annat var det i hans ungdom, när man fick slå gräset med lie. Det tog minst tre gånger så lång tid att slå en sån här vall, tänker han. Nu kan jag sitta här och se gräset falla i raka skåror. Hästen har gott förstånd att göra sitt, så det går av sig självt. Lätt som en dans, tänker han, men korrigerar den tanken, eftersom dans för honom aldrig har varit någon enkel sysselsättning. Däremot, med slåttermaskin, går det som smort, mumlar han och tycker sig få medhåll av maskinens taktfasta smatter.

Ludvig ser den egna villan där nere vid sjön och han ser grannens och tänker på förra sommaren, då det var liv och rörelse där nere. I och för

sig hade ingen av grannarna någon vidare koll på vad som hände och skedde hos Singers. Ja, grannens träffade dem förstås, eftersom de köpte sin mjölk där, men för övrigt var det inget direkt umgänge. Fast Ludvig hade träffat Samuel Singer och en gästande herre i mitten av augusti, om han mindes rätt och de hade stått och pratat en god stund nere vid vattnet. Singers bekantning var mycket språksam och - för att vara stadsbo - riktigt trevlig och hur det var, hade han tagit fram ett visitkort ur bröstfickan på sin vita linnekavaj, räckt över detta till Ludvig och sagt att, hade han vägarna förbi, så var han välkommen att titta in.

På kvällen blir det telefonöverläggning. Det är Nils på Åsen som ringer upp och det är Ludvig som svarar:

- Goder afton där nere i Dalen! Hur står det till?
- Tack. Någorlunda. Och själv?
- Sammalunda! Är ni klara med slåttern?
- Ingalunda! Hälften är kvar till i morgon.
- Annorlunda och ytterst intressant var däremot lärarens gentila erbjudande. Har ni funderat på saken?
- Anna har funderat, hon. Arvid och svärdotera tycker det är en bra idé och jag säger, som jag alltid har sagt, att tar man hm, hm i båten, får man se till att ro densamme iland.
- Det betyder, om jag förstår ditt språkbruk rätt, att du är med på noterna?
- Du är språkbegåvad, du Nisse. Har du händelsevis någon bilatlas?
- Nä, men en skolatlas från anno 1900 kallt kan jag erbjuda.
- Har ni tänkt på vart vi skulle kunna åka?
- Anna tycker att vi ska åka Vänern runt.
- På det viset. Vet du om Alvesta ligger utefter den rutten?
- Nej, för Fasiken. Det är väl Arvika du far efter, i så fall, möjligen Avesta som ligger i Dalarna. Alvesta ligger i Småland.
- Nog vet jag det, när jag tänker efter. Det är en järnvägs knut, om jag inte minns fel. Småland är faktiskt större än en kan tro.
- Nära 30 000 kvadratkilometer. Götalands, till ytan största landskap, ungefär lika stort som Dalarna.

- Vi åker på söndag, när högmässan börjar och kommer tillbaka på lördag, lagom till helgmålsringningen, sa Nils Persson.

Det handlade inte om att Nils (eller någon av de övriga deltagarna i semestertrippen) kände för att starta resan på högmässotid eller oundgängligen ville vara hemma när det ringde till helg. Det var bara ett sätt att omformulera en exakt tidpunkt för avresa och återkomst.

- Vi sköter om ladugården på söndag morgon, som vanligt, fortsatte Nils och våra avbytare träder i tjänst klockan tio, så har vi en timme till förfogande för att överlämna nycklar och ansvar.

Ingen ifrågasatte denna plan.

Tor	18	<i>Fredrik, Fred</i>
Fre	19	<i>Sara, Sally</i>
Lör	20	<i>Margareta, Greta</i>
Sön	21	9 e Trefaldighet <i>Johanna, Jane</i>
30 Mån	22	<i>Magdalena, Madeleine</i>
Tis	23	<i>Emma, Emmy</i>
Ons	24	<i>Kristina, Stina</i>
Tor	25	<i>Jakob, James</i>
Fre	26	<i>Jesper, Jessika</i>
Lör	27	<i>Marta, Moa</i>
Sön	28	10 e Trefaldighet <i>Botvid, Seved</i>
31 Mån	29	<i>Olof, Olle</i>
Tis	30	<i>Algot, Margot</i>
Ons	31	<i>Elin, Elna</i>

Allt hö var under tak på Åsen och det mesta även i Dalen, så det var lite lugnare en tid på gårdarna, innan sensommarens skördesäsong, fram i slutet av augusti och början av september. Nu handlade det om att sköta djuren, harva trädan, kupa potatisen och rensa ogräs. För Anna- Lisa var det en omställning att dra på sig vardagskläder och ta itu med sånt som hon inte sysslat med sedan ungdomsåren. För Folke Birgersson var allt nytt. Han hade bara sett den här sortens arbete på bild. Han hade mycket att lära.

Mot Nils Perssons vilja var resrutten tämligen ungefärlig. Funderingarna om att åka Vänern runt hade snart bytts mot Vättern runt, såtillvida att man skulle åka väster om sjön på ditvägen och öster där om på återvägen. Dit? Vart då? Vilket var målet? Det var inte bestämt, fortfarande till viss irritation för Nils, men Ludvig hade lirkat och lirkat med sin kusin och fått denne att godta Småland i stort som resmål. Nu får vi inte glömma att det sitter två damer i baksätet och de vill säkert vara med och välja bland möjliga sevärdheter.

- Jag vill till Glasriket, sa Anna på Åsen redan innan man kommit till Smålandsgränsen.
- Och jag vill se Linnés ställe, vad det nu heter, sa Anna i Dalen.

- Råshult, Stenbrohults socken, sköt Nils in. Carl von Linné föddes där två år före Poltava.
- Jasså du Nisse, sa chauffören. Då föddes han år 1707, inte sant?
- Hur vet du det, Ludde? Nils lät nästan arg. Du brukar väl inte veta sånt där.
- Jag bara gissade, log Ludvig och lade in trean.

Första natten tillbringades i Jönköping. Våra resenärer hittade två "rum för resande" i utkanten av staden och efter sightseeing och ett stadigt kvällsmål mat, var det ingen som hade svårt att sova, trots ovana sängar och staden oljud.

På morgonen berättade Ludvig att han haft en dröm: han hade kommit körande till stadsgränsen med häst och slåttermaskin (uppfällt aggregat för säkerhets skull). Där hade stadens borgmästare erbjudit honom att klippa gräset i Stadsparken, mot betalning i form av ett gross tändsticksaskar. Medan han funderade på skäligheten i den offerten hade han vaknat och funnit sig vara lös och ledig och varande på sitt livs första semestervecka.

Alla hade vaknat tidigt, så som de var vana hemifrån. Frukosten smakade Småland och snart var de på väg igen.

- Hur kör vi för att komma till Alvesta? sa Ludvig.
- Inte för att jag vet vilka sevärdheter det stället har att erbjuda. Men det är du som kör. Ske din vilja, Ludde. Sväng till höger här.

Under den närmaste halvtimmen berättade Ludvig varför han var angelägen att åka den vägen. Det är en skyldighet mot vår villa- granne i Dalen, att forska efter dennes eventuella försvinnande, eller att åtminstone göra ett försök att bringa någon klarhet. Ludvig lämnade över visitkortet till Nils och han läste: "Fastighetsmäklare Adam Josefsson etcetera". Nu började även Nils fatta intresse för frågan som sådan. Han såg det hela som en gåta, kanske möjlig att lösa, kanske inte. Adam Josefsson hade sitt kontor i ett verandalikt rum på bottenvåningen i en tvåplansvilla. Damerna hade stannat vid det lilla torget och de fick fördriva tiden bäst de ville. Ludvig och Nils var fast beslutna att skaffa

information och stegade in på fastighetsmäklarens kontor, presenterade sig och blev ombedda att vara så goda att sitta ner i var sin knarrande korgstol.

Nej Ludvig var inte genast igenkänd, men när mäklaren blev påmind om det hastiga mötet ett år tidigare, sken han upp och var mycket tillmötesgående, trots att herrarna inte var några normala kunder på hans kontor. Han visste berätta att hans vän sedan barndomen, Samuel Singer, satt fast någonstans där tyskarna hade makt att behandla folk på sitt eget sätt. Han hade emellertid goda nyheter: så sent som i förra månaden hade han haft telefonkontakt med sin vän. Makarna Singer befann sig då i Köpenhamn, bara en timmes båtfärd från Sverige, om allt hade varit som förr i världen. Nu var det andra tider och det där sundet skilde kanske inte Paradiset från Helvetet, eftersom det var honom främmande att inbegripa det dejliga Danmark i något helvete. Snarare då att både Danmark och Sverige var jämförelsevis paradisiska. Skillnaden var att Djävulen själv tagit Danmark i besittning, medan Sverige fått vara i fred, så länge man var vänlig nog att leverera järnmalm samt tillåta tyrannens viljelösa småjävlar att bli transiterade genom Sverige i svenska järnvägsagnar.

Adam Josefsson avslutade sitt brandtal, tackade de båda herrarna från Sammalunda för besöket och lovade att hålla dem underrättade, efter att ha fått Ludvigs telefonnummer och postadress. Mäklaren bad om ursäkt för att han inte hade något till hands att bjuda på. Hans hustru var inte hemma och själv visste han inte var kaffebönorna förvarades, sa han. Han trugade dock på besökarna var sin cigarrigarett som avskedsgåva eller souvenir eller hur han fick till det. När Ludvig och Nils åter satt i bilen, var det Nils som bröt tystnaden:

- Du som har gott om tändstickor, kan du bjuda på lite eld?

För en gångs skull blev Ludde svarslös. Den där drömmen hade han förträngt redan. Anna i Dalen och Anna på Åsen satt på en soffa vid torget och de var redo att fortsätta resan. Alla var redo. Nu var det bara att tuta och köra igen.

- Skulle det kunna passa med ett mål mat i Värnamo? sa Ludvig.

Det lät som en bra målsättning, tyckte Nils, även om det, enligt hans uppfattning, bar iväg norrut, när man i själva verket borde åka söderut. Damerna hade inga synpunkter på väderstrucken och samtyckte. Det blev potatismos, isterband och lingonsylt på järnvägsrestaurangen i Värnamo, varefter kosan styrdes mot Linnés Råshult, via Apladalen, Hyltebruk, Ljungby och Älmhult.

Nils tittade på sin klocka. Den visade på fyra och han nickade som bekräftelse på att han bedömt restiden rätt. Det passade perfekt med eftermiddagskaffe i Råshult. Damerna köpte var sitt vykort som visade den gamla prästgården i all sin ålderdomliga glans. Anna i Dalen kände särskilt ansvar för den där stunden och hon suckade och sa:

- Tänk att vi sitter här i den store Carl von Linnés barndoms trädgård, där han kanske plockade blommor för tvåhundra år sen. Det känns riktigt märkvärdigt.
- För tvåhundra år sedan hade han gjort flera resor redan. Han grundade förresten Kungliga vetenskapsakademien 1739, sa Nils. (Jag läste det på en skylt här borta, ursäktade han sig).

Natten före hade de fyra vistats i Jönköpings läns residensstad och då var det inte mer än rätt att Kronobergs stoltaste stad, Växjö, skulle få den äran att hysa sällskapet från Dalen och Åsen den kommande natten. Så blev det, sedan man utvändigt besiktigt stadens centrum, med domkyrkan i spetsen.

Nästa dag tillbringades i det så kallade Glasriket. Utan brådska besåg man det ena kristallklara glasbruket efter det andra, fick mat och kaffe på bestämda tider och anlände till Kalmar, den tredje residensstaden på tre dagar (jo, man tackar), klockan fyra minuter över fem på eftermiddagen, enligt Nils. Hans medresenärer skulle troligen sagt klockan fem, men uttalade sig inte, eftersom det var Nils ansvar att hålla reda på klocka och karta. På kvällen gick resenärerna ner till Kalmar sund och såg Ölandsfärjan lägga ut från hamnen, hittade ett lagom dyrt/billigt härbärge för natten samt besåg slottet följande förmiddag, både utvändigt och invändigt och for vidare längs med kusten, norrut.

Oskarshamn, onsdagen den 24 juli, i Fruntimmersveckans slut (Kristina har namnsdag), ungefär klockan 13.00: En vägdammgrå (normalt duvblå) Opel Kadett med chaufför och tre passagerare parkerar på Torget. Nils Persson får syn på en skylt "Telegraf – telefon". Han beger sig, utan dröjsmål, raka vägen dit och beställer ett rikssamtal till Ingalunda nr 12, två perioder, i avsikt att ställa frågor under den första perioden och få svar på sina frågor den andra. Efter en del besvär med att få telefonisten att förstå att det faktiskt fanns en telefonstation med det namnet, kom samtalet till stånd och Nils talade i sex minuter med dottern Anna- Lisa, avbytare där hemma. Jo, då: resan hade gått bra så långt. De befann sig i Oskarshamn, vars läge dottern inte på rak arm kunde komma ihåg, men hon skulle fråga sin "dräng", folkskolläraren. Han visste nog, trodde dottern. Nej, då: det var inga oöverkomliga bekymmer därhemma. Folke hade visserligen lite ont i ryggen, på grund av tunga lyft och föga sittriktiga mjölkpallar, med mera. Men allt var under kontroll. Hälsningar fram och tillbaka och vi ses på lördag då.

Nils sneddade över torget och anslöt sig till sällskapet på Konsumbaren. Maten smakade bra och målet för dagen var Västervik, via Målilla och Hultsfred. Men stopp ett tag! De höll på att glömma Döderhult. Vilken tur då att damerna i baksätet fick syn på en vägskylt, med det magiska namnet strax utanför staden. Det blev hastigt bestämt att vända om. En timme mer eller mindre, vad spelade det för roll? Det blev ett museibesök, till herrarnas stora förtjusning och damernas belåtenhet.

T v: Döderhults kyrka (Georg Hult). T h: Vilken konstnär han var, Axel Petterson.

De fyra s gäng, en benämning som senare skulle stjälas av fyra mycket kommunistiska personer i Kina, lade nya Smålands- mil bakom sig och bilåkandet, med ett och annat uppehåll här och där, kändes redan vant. I Målilla meddelade damerna att de nödvändigtvis behövde köpa var sitt vykort, eftersom de ville skicka en hälsning till dem därhemma. Så skedde. Samtidigt som eftermiddagskaffet intogs, skrev de nära nog liktydiga meddelanden, att de befann sig i Målilla i Småland, att de mådde bra (alla) och att de var på väg till Västervik. Det blev flygfoto, eftersom det var vad kiosken hade att erbjuda:

Västervik bjöd på en solnedgång som man "aldrig sett maken till", som på natten följdes av ett åskväder "som Nils låg vaken till", medan de övriga sov som äkta småländska stockar. På morgonen sken solen igen och semesterfirarna konstaterade med tillfredsställelse att de hade önskeväder: sol på dagen och välbehövligt regn på natten. Och en sak till: deras lånta fordon hade återfått något av sin forna duvblå glans.

Torsdagen den 25 juli, sent på eftermiddagen (Nils hade blivit lite mindre punktlig under veckan): Sällskapet var framme i Gränna, efter att

ha gjort kortare uppehåll i Ankarsrum och Vimmerby, lite längre i Eksjö samt inget uppehåll alls i Aneby.

- Ska vi kosta på oss en tur till Visingsö i morgon, föreslog och frågade Anna i Dalen under kvällsmålet, vilket var som middag, eftersom de inte hittat något lämpligt matställe i Eksjö och nöjt sig med var sin leverpastejsmörgås mitt på dagen.
- Ja, det skulle allt vara intressant, tyckte Anna på Åsen.

F. d. hemmansägaren till Dalåsen 1:3, numera ägare till fastigheten Dalåsen 1: 6, Ludvig Persson och hans kusin, hemmansägaren till Dalåsen 1: 5. Nils Persson, satt mitt emot varandra, men båda, befann sig, var för sig, i egna tankar och de uppfattade inte frågan.

- Nå, vad tycker ni, gubbar?
- Om vad då? sade båda i motstridigt korus och lät de egna funderingarna gå ovisa öden till mötes.
- Ska vi ta en tur till Visingsö i morgon?
- Varför det?
- Varför inte?

Färjan gick en kvart över jämna timmar och 09.18 bar det av (bara en lätt försening, ansåg Nils). Det blev en ljuvlig dag, enligt damerna och en mycket intressant upplevelse, enligt Ludvig och icke helt ointressant, trots allt, enligt Nils. Återkomna till Gränna, stod André- museet på tur:

Näst sista natten "med gänget" tillbringades i Vadstena. Där fick man välja och vraka i det rikliga utbudet av sevärdheter, eftersom de anlände först fram på kvällen. De behövde åka vidare senast vid tolvsnåret dagen därpå. Slottet, Birgitta- klostret och centrum hann man ändå bese.

Anna på Åsen frågade sin man, kartläsaren i framsätet, om de möjligen skulle åka genom Finspång. Hon hade haft en moster boende där i sin barndom, sa hon.

- Vi brukade åka dit ibland och moster Ida var alltid så snäll och välment, men fattig, mindes hon.
- Det blir en omväg, sa Nils. Men chauffören har sista ordet, han.
- Jasså du Nisse, du säger det, att det är jag som bestämmer. Du glömmer bestämt att jag har en fru, här snett bakom, ha, ha.
- Ja, ja. Det har jag också, vad det anbelangar, så vi åker väl till Finspång då.

Huset, där moster Ida bott en gång i tiden var nog rivet, trodde Anna. Hon kände i alla fall inte igen sig. Men det var ändå roligt att se samhället, tyckte hon. Finspång blev köping ett och ett halvt år senare, men detta kunde ingen av våra resenärer förutse.

Askersund fredagen den 26 juli 1940, ungefär vid den tidpunkt då det är dags att mjölka på Åsen (Nils tankar): mätarställningen visar att de har tillryggalagt 1376, 7 kilometer sen de lämnade Dalen söndagen före.

- Ja, det har ju varit en del avstickare, sa Nils, som har förlängt resan en del, om man tänker så.

Det har varit så god harmoni som någon kunde begära i gruppen hittills, men nu märks det en viss trötthet.

- Är det Visingsö du tänker på Nisse, ska du komma ihåg att bilen stod blick stilla nästan hela dagen, sa hustrun hans.
- Jag tänker att det är nog enformigt för hästarna på Visingsö med. Att lunka där fram och tillbaka med de där ekipagen. Vad hette de nu igen? sa Ludvig.
- Remmalag! Finns också eller fanns förr även i Medevi, där vi for Brunn förbi för ett par timmar sedan, informerade Nils. Staten använder anläggningen för att hysa flyktingar från Baltikum i dessa dagar.

Det var första gången, under hela veckan som någon sa något som påminde om kriget. Man hade ju sett löpsedlar här och var förstås. Men i alla fall: Nils insåg sitt misstag och tillförde följande budskap, för att skingra stundens dysterhet:

- Brunnen grundades år 1678 av Urban Hjärne och Gustaf Soop (med två o). Vattnet ansågs nyttigt för både kropp och själ.
- Vad gör man i Askersund en fredagskväll i slutet av juli? frågade Ludvig, för att leda samtalet i rätt riktning.
- Väntar på att det ska bli lördag, så att man kan gå på Stadshotellet och ta sig en svängom, vågade Anna i Dalen skämta.
- Jasså du Anna, du tänker så du. För våran del får det nog bli en schottis på bryggan i så fall, för i morgon är vi hemma igen, om allt går väl.
- Ingenting kommer att gå fel, sa Nils och vände blad i bilatlasen, årsmodell 38.

Nu borde dom vara färdiga med kvällsmjölknigen där hemma, tänkte Nils, medan han nickade bifall till sin kusins tankar om morgondagen.

Dalen och Åsen, i Sammalunda socken, lördagen den 27 juli 1940, klockan halv sex (Dalen) och kvart i sex (Åsen): De åkte först fram till Arvids ställe och visade att man var hemma igen, därefter till Åsen, där dottern och hennes fästman, folkskollärare Folke Birgersson, stod uppställda, hon med en alldeles för stor (och gammal) städrock av obestämd färg (med utblommat blekt mönster) och han i en mörkt duvblå (måttligt ren) overall, vars byxben var nedstoppade i ett par svarta gummistövlar. Mellan sig hade de en femtioliters mjölkflaska med dinglande lock och en mjölksil på lockets plats samt varsin hink, han i vänster hand och hon i höger. Det var dags att mjölka på Åsen.

Nu förstår vi nog att det fanns mycket att prata om både på Åsen och i Dalen. "Den som gör en resa, har något att berätta", sa läraren innan han och fästmön vandrade bort mot ladugården.

När Ludvig senare rattade den duvblå (nå, ja: åter dammduvgrå) Kadetten fram till villan i Dalen, fick han och hustrun, till sin överraskning se att grannen Samuel Singer och hans hustru Eva samt en gäst som, om de inte misstog sig, var fastighetsmäklaren från Vetlanda, satt på sin terrass och syntes dricka grogg eller kanske bara sockerdricka.

Söndag

I dag fann Folke till sin förvåning en fyrklöver. Han kallade det missväxt. Jag talade om, att fyrklöver betyder tur. Det visste han mycket väl, sa han. Folke tror inte på skrock, men han tycker att det är en fin tanke. Nu är hans mål att hitta någon annan missväxt som bevisar att hans hypotes är något mer än en hypotes. Anmärkning: Jag visste inte vad hypotes var. Nu vet jag: Det är ett antagande. Jag antar att Folke har rätt (i allt). Det är tills vidare en hypotes.

Måndag

Klockan sex i morse väckte jag Folke med kaffe på sängen. Han drack två koppar, med en bulle (hembakad av mamma) som tilltugg. Sedan somnade han om och vaknade kvart i sju. Då var jag redan i ladugården. Hade mjölkat två kor. Folke mjölkade Bella (som i går kväll). Bella är en förstående kossa. Folke vet vad hennes fyra magar heter, till och med på latin. Men han har inte lärt sig att hon heter Bella, trots att det står på en liten svart tavla över hennes bås.

Tisdag:

Folke vaknade före väckarklockan i morse. Han väckte inte mig (med kaffe på sängen). När jag steg upp var han redan i ladugården. Men han vågade inte börja mjölkningen på egen hand. Han hade däremot lärt sig alla kossornas namn. När de senare kom ut på ängen kunde han inte peka ut vem som var vem.. Nu får jag inte klanka på Folke. Han gör så gott han kan och det räcker, en bra bit. I morgon ska vi cykla runt sjön.

Onsdag:

Cykelturen inställdes på grund av regn. Vi hade tänkt oss att bada i sjön. I stället klädde vi av oss nakna och lät oss bli duschade av sommarregnet. Folke undrade om det passade sig. Man måste våga, sa jag, Folke var riktigt modig, men han hade en regnrock till hands, ifall någon jäkla granne skulle vara dum nog att hälsa på i det vädret. Observera att jag använder Folkes ordval. Han kan många fina ord, min fästman. Men han kan fula också.

Torsdag:

När vi avslutade bestyren i ladugården för en stund sedan, klagade Folke för första gången den här veckan. Jag vänjer mig nog aldrig vid den där lukten, sa han. Och det där brölet, kacklandet, nöffandet och slafsandet i ladugården. Ingen vänjer sig vid lukten,, men en ladugård utan ladugårdslukt vore som en parfymbutik utan doft av parfym, sa jag. Då sa Folke att den

metaforen var väl drastisk. Det där är grekiska för mig, sa jag. Han sa: det är just vad det är, min sköna Afrodite. Det har han aldrig kallat mig förut.

Fredag:

Folke frågade om han fick valla korna till deras sommarbete nere på Österängen. För det första var det så fint att han frågade mig, om han fick. För det andra, var det så fint för mig, att få ge HONOM tillåtelse att göra något. Kossorna vet själva vart de ska, sa jag, så det är bara att följa med och stänga ledet med tre skyttlar, när de kommit dit de ska. Folke såg oförstående ut och sa: Led och skyttlar, vad är det? Det är min grekiska, sa jag. Då kallade han mig inte Afrodite. Sedan vallade vi korna ut till betet tillsammans.

Lördag:

Kära dagbok. När jag i kväll såg glädjestrålarna som glittrade runt min mamma och märkte att pappa inte hade något att klaga på, i alla fall inte på stående fot, kände jag en ousäglig tacksamhet mot min modige Folke, som tog initiativet till detta lyckliga arbetsbyte för en kort tid. Alla inblandade har nog lärt sig mycket de senaste dagarna. Mina föräldrar, tant Anna och farbror Ludde har fått vidgade vyer. Jag har fått trampa barndomens marker och Folke har fått leka bonde, inte med kottar som kor. Det gjorde han som barn, mitt hjärtas hjälte, min egen Filbyter.

/ Anna- Lisa

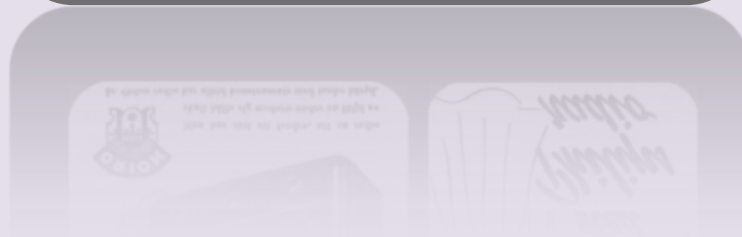
Semestrarna tog slut och det vanliga tog vid. Det stora kriget rasade dock vidare och tidningsrubrikerna fortsatte att berätta om grymma verkligheter som var långt bortom gränsen för mänskligt förnuft att fatta. Visst sken solen, men skuggorna förmörkade mycket av tillvaron.

SAMTAL VID MJÖLKBORDET LÖRDAGEN DEN 31 AUGUSTI

- Ser man på, det är du Ludde som har förmiddagstjänsten i dag. Nu missar du allt morgonandakten på radion.
- Jasså, du Nisse, du tänker så du, att jag går miste om den. Ja, en kan inte få allt, som pigan sa, när drängen lämnade tillbaka förlovningsringarna.
- Något nytt i Dalen?
- Arvid har fått nytt arbete. Fast anställning.
- Som bussförare eller som taxichaufför?
- Intetdera. Han ska bli butiksbiträde i stan.

- Och sköta jordbruket på distans eller ska du gå upp på heltid?
- Ja, de ska stanna där de är men kreatursskötseln tänker de avveckla. De ska skaffa får och göra åkrarna till bete. Hästen får vara kvar och hönsen och grisen, i alla fall till jul.
- Oj, oj, oj! Vad ska det bli av landsbygden?
- Landsbygden blir nog kvar, men det blir annan struktur. Får är inte fel. Det blir både ull och kött, fast inte samtidigt förstås.
- Nä, nä! Vad är det för affär han ska stå i, Arvid?
- Singers diversehandel. Han ska öka ut, både med lokalyta och sortiment. Det blir tre skyltfönster.
- Det var som Tusan, det. Och Arvid ska pendla mellan Dalen och stan, förstår jag. Det blir långa dagar.
- Dagarna blir allt kortare och kortare nu, men det vänder strax före jul. Ha, ha.
- Jasså, får. Ja, det kanske inte är så dumt. Hur många kan det handla om, tror du?
- Jag har ingen aning, som käringen sa, på husförhöret, när prästen frågade hur gammal hennes make var.
- Nej, en får ge sig av hemåt och se om hustrun har gröten klar.
- Det har hon nog. Och färsk information om vad det blir för väder framöver, såvida hon har haft radion på.
- Det blir som det blir, som drängen sa, när han - - - nej, nu har jag glömt vad drängen sa.
- Det blir som det blir, sa drängen, när han klippte naglarna med ullsaxen, sa Ludvig.

Nästa avsnitt kommer nog att innehålla återblickar på herr och fru Singers resa, som var avsedd att vara i två veckor - men blev längre än väntat. Mycket längre, i alla fall tidsmässigt.

DEL FEM

TILLSAMMANS

Butiker, stora och små, skulle stängas senast klockan sex på kvällen måndag – fredag. Men lördagseftermiddagarna var fredade från försäljning och på söndagarna var det stängt, på grund av det gamla budordet *Tänk på vilodagen, så att du helgar den*. Enligt lag var det sedan 1939 inget brott att köpa och sälja saker på sabbaten. Men snudd på, i folks medvetande. Bensinstationer och kiosker hade lite friare regler för öppethållande. Men Kasper i Kröken hade att rätta sig efter den allmänna affärstidslagen och det hade även Samuel Singer och alla andra affärsidkare i såväl samhällen som köpingar och städer.

DALEN OCH ÅSEN, I SAMMALUNDA SOCKEN
DEN 10 DECEMBER 1940, KLOCKAN SJU PÅ MORGONEN

Arvid Vättedal är klar för start. Han säger hej då till hustrun Kristina och deras snart tvååriga dotter Ingrid. Bussen kommer och går till/ från Kröken klockan 07.20. Resan till stan tar femtio minuter.

Susanna Borg lagar frukost åt sig själv, trotjänaren Frans Holgersson och drängen Mattias J:son- Berg. Den förre sitter i drängkammaren och rullar tummarna och den senare mjölkar sex kor i ladugården. Frans fick flytta in i storstugan i somras, men han trivdes inte, så han flyttade tillbaka till drängstugan och överlät den lilla kammaren innanför köket till Mattias. Detta hade skett för en månad sedan, i god ordning och till Susanna Borgs och de andras fulla belåtenhet.

För Ludvig Persson och hustrun Anna, sedan sensommaren bosatta i en villa vid Vättevattnet, är dagen i full gång. De steg upp klockan sex, varefter Ludvig begav sig till sin gamla ladugård, som sonen Arvid numera formellt äger och mjölkade fem kor, medan Anna sysslade i villans kök. Till våren ska korna säljas, är det tänkt. Men den dagen, den sorgen, tänker Ludvig, medan han flyttar mjökpallen från en ko till en annan.

På Åsen är det färdigmjölkat och frukosten står på bordet. Nils Persson och hans Anna slår sig ned och låter den outhärliga gröten sig väl smaka. *Maten får tysta mun*, som det heter och det enda som hörs är sprakandet i köksspisen, väggklockans tick tack och - om man lyssnar

noga - det mummel som uppstår, när någon tänker tyst, utan att lyckas helt och hållet.

Samuel Singer stänger av väckarklockan, gnuggar sig i ögonen och försöker förtränga den dröm han just befriats från. Det har blivit som en nattlig följetong under hösten. Var och varannan natt har han plågats av Maran. Den bisarra verklighet han och hustrun hade att brottas med under nästan ett helt år var i sig tillräckligt plågsam, men det räckte inte. Nu ska plågorna genomlidas i repriser, där det hemska blir än hemskare. I drömmarna finns inga gränser och finns det gränser, är dessa minerade och livsfarliga att överskrida, så som det var även i realiteten, tänker Samuel Singer och byter från randig pyjamas (i flanell) till mera affärsmässig klädsel. Mycket har annars återgått till det normala. Affären öppnades igen lagom till juls skyltningen.

Samuel Singer äger ett gammalt tvåvånings stenhus, vid en centralt belägen sidogata. Den rymliga våningen, en trappa upp, är åter bebodd och i gatuplanet är den gamla klockbutiken, med en dörr och ett skyltfönster, borta.

Lör	7	Angelika, Angela
Sön	8	2:a Söndagen i Advent Virginia, Vera
50 Mån	9	Anna, Annie
Tis	10	Nobeldagen Malin, Malena
Ons	11	Daniel, Dan
Tor	12	Alexander, Alex
Fre	13	Lucia
Lör	14	Sten, Stig
Sön	15	3:e Söndagen i Advent Gottfrid, Gotthard
51 Mån	16	Assar, Astor
Tis	17	Inge, Ingemund
Ons	18	Abraham, Efraim
Tor	19	Isak, Rebecka
Fre	20	Israel, Moses
Lör	21	Tomas, Tom
Sön	22	4:e Söndagen i Advent Natanasael, Natalia
52 Mån	23	Adam
Tis	24	Julafton Eva
Ons	25	Juldagen
Tor	26	Annandag Jul Stefan, Staffan

Den där dörren har nu stängts för tid och evighet, som den gamle urmakaren sa, när han lämnade butiken. Väggen mellan de båda butikerna har eliminerats. Samuel Singer har utökat sin rörelse med cirka 33 kvadratmeter eller om man så vill, med 90 kubikmeter, vilket kan låta som cylindermått för en lättviktsmotorcykel (om man dividerar med en miljon) vilket, inte heller - efter den hisnande matematiken - är fullt adekvat, eftersom Singer säljer cyklar utan motorer. En ny skylt ska visa kunderna vägen till butiken. "Nilssons Eftr." har ersatts med en ny och mycket stiligare.

Det är den 10 december (i stan också). Det är tisdag och Nobeldag, utan prisutdelning i Stockholm. Alla vet varför. Arvid Vättedal anländer

klockan halv nio. Samuel Singers hustru, Eva, som är firmans kontorist, kamrer och alltiallo, kommer nerför trappan i sina högklackade skor, fem i nio och slår sig ner i sitt eget lilla bås i den bakre delen av lokalen. Personalen är därmed fulltalig.

I skyltfönstren kan man se såväl radioapparater som velocipeder samt i varje fönster minst en elektrisk adventsljusstake som något lyser upp och framhäver rubriker i fet stil, vilka ska få kunderna att förstå budskapet: ni måste ovillkorligen kosta på er detta, på det att ni må bli nöjda och tillfreds och över alltihopa lyser den nya skapelsen i plåt, endast belyst av stadens gatlyktor då dessa är tända.

Vard. 09 - 18 **KÖP MED SINGERKÄNSLA** Lörd. 09 - 13

Samuel Singer är på dagen jämnårig med seklet. Han föddes på Nyårsdagen år 1900. Familjen bodde i Wiesbaden i Tyskland, där fadern var kamrer på ett företag som tillverkade elektriska motorer och han hade en yngre syster som hette Hedda. Det var den oroande utvecklingen i Tyskland – riksdagshusbranden i Berlin och Adolf Hitlers maktpositionering - på våren 1933 som fick Samuel att fly fältet. Han hade då drygt tio år som resande försäljare, i samma företag som fadern, bakom sig. Varför blev det Sverige? Ja, varför inte? Föräldrarna var allmänt svenskvänliga och August Strindberg- älskare. Samuel hade med nöje läst *Die Leute auf Hemsö* (Hemsöborna), vilket han nämnde i sin visumansökan, som beviljades utan problem.

Hustrun, svenskfödda Eva Lund, är åtta år yngre. De gifte sig 1935 och är barnlösa. Samuel Singer var ingen utarmad flykting. Han var snarare rätt så rik, eftersom han fått med sig en anseelig portfölj med aktier. Han råkade av en slump hamna i den stad, där det av en annan tillfällighet, var ett litet stenhus, med två affärer i gatuplanet, till salu. Samuels dröm om att bli handlare blev verklighet. Han behövde en medarbetare, annonserade i lokaltidningen, fick svar av en handfull sökande, närmare bestämt fyra yngre herrar och en ännu något yngre dam. Han fastnade för damen och drygt ett år senare var de gifta.

Hos Susanna Borg i Dalen, tredje söndagen i Advent, 15 december 1940: Det blev förbjudet för privatpersoner att förbruka bensin två veckor tidigare. Detta berör inte direkt henne och det hushåll hon ansvarar för, men är ändå ett samtalsämne, eftersom det innebär en drastisk och kännbar förändring för alla landsbygdsbor.

- Har Mattias pratat med grannen på sistone?
- Ja, det händer allt, då och då. Han är trevlig, Arvid. Och det är intressant att höra om livet i stan.
- Hur tar han bensinstoppet?
- Med lugn. Hans lilla lastbil står på logen. Han tänkte skaffa sånt där gengasaggregat, men så fick han anställningen i stan och låter det bero, har jag förstått.
- Mattias och Arvid är väl jämnåriga, kan jag tro.
- Äger sin riktighet. Två ungherrar i sina bästa år. Den ene i tjänst hos Singer i en butik och den andre hos Susanna vid en Vättevik.
- Där fick han till det! Mattias skulle kanske omskola sig till poet.
- Nej, min bästa - - - han tvekar - - - fru Borg. Omskolning får det vara nog med för min del.
- Hur menar Mattias?
- Har man bytt det ena mot det andra en gång, må det räcka. *Bytt är bytt och kommer inte igen.*
- Mattias talar i gåtor eller behagar han driva med mig?
- Intetdera. Det är klarspråk, som när tiden blir mogen, kanske ska röjas eller kanske inte.
- Hur trivs Mattias att bo i kammaren?
- Utmärkt. Det är närmare till frukosten och obetydligt längre till ladugården. Sängen är kanske inte den bekvämaste i socknen, men den duger gott.
- Låter höra sig. Så Mattias är på det hela taget nöjd?
- På det hela taget tillfreds, ja.

Så där brukar samtalen mellan matmor och dräng gå till nu för tiden. Man säger något oförargligt om grannarna och kommenterar nyheter, ytligt och som i förbigående och man snuddar vid djupare ting, utan att komma till skott. *Man går som katten kring het gröt.*

Susanna Borg väntar på att han ska ta första steget, eftersom det finns nedärvt, att mannen ska fråga och kvinnan ska svara ja eller nej eller jag vet inte. Mattias J:son Berg, å sin sida, är i hopplöst underläge. En tjänare får inte drabbas av hybris, tänker han och tro att han någonsin skulle kunna komma i nivå med den han tjänar. Han må vara teol. kand. eller som han på skämt titulerat sig, då han suttit med pennan i hand och undertecknat något i den privata anteckningsboken med teol. kand. och fil. dr. – där dr. stått för dräng och ingenting annat.

Om sanningen ska fram, så har det med tiden utvecklats någonting mellan Susanna Borg och Mattias J:son Berg. Att kalla det för vänskap är ingen överdrift, att kalla det för kärlek är nog att ta i, eftersom det - som redan berörts - är opassande att en dräng hyser sådana känslor för sin matmor och minst lika olämpligt att hon bjuder ut sig till sin avlönade tjänare. På det sättet tänker Susanna och Mattias var för sig och det händer ingenting. Och så är det Mattias bakgrund som förbryllar Susanna. Vem är han egentligen? Han har egenskaper som vanliga drängar saknar (trotjänaren Frans inkluderad), det är hon övertygad om. Hon vill ha klarhet, kanske bara av förvetenhet men troligare, för att hon bryr sig om honom som människa. Det spirar nog något, tänker och känner hon och återgår till plikter som inte får störas av känslor.

Grannarnas intresse för Borgs inre förhållanden har minskat från ljust till tämligen obefintligt. Sköter de sitt, så sköter vi vårt, säger de och menar det de säger. Ludvig och hans hustru Anna är så här års ensamma där nere vid Vättevattnet, eftersom Singers har rustat av för säsongen. Under tidiga hösten var det däremot kontakter nästan varenda veckoslut. Före kriget var Samuel och Eva (de har numera lagt bort titlarna) anonyma för dem. Nu har de lärt känna varandra och de uppskattar varandras sällskap - trots, eller kanske tack vare, som Ludde tänker - att de representerar olika generationer, i alla fall i jämförelse med Eva Singer. Sonens anställning har såklart bidragit till att de kommit varandra närmare. Arvid är en länk mellan stadsliv och lantliv.

Hos skolläraren i Bråtebro, Folke Birgersson, samma söndag i advent: Det lider mot afton och det börjar redan bli tid för Anna-Lisa Persson, att tänka på morgondagen, eftersom hon förväntas vara på plats i Sunne nästa dags morgon. Egentligen skulle de vara i Värmland den här helgen, men den duvblå Kadetten står sedan en vecka tillbaka i ett vagnsskjul på Åsen. Det är i princip körförbud sedan månadsskiftet – inget förbud att köra i och för sig, men en Kadett med tom tank är som en korpral med tom mage. Han går inte, hade Nils på Åsen, Anna- Lisas far, sagt att Ludde i Dalen sagt, utan att vare sig Nils eller någon annan med anknytning till Åsen förstått, hur Ludde egentligen menat. Det var så med Luddes uttalanden: man fick tänka två gånger och ibland tre, utan att förstå den "finstilta" innebörden.

Bussen går på bensin (kanske diesel), men den är inte i privat bruk, så tidtabellen är intakt och det gäller också tågen. Det innebär att Anna-Lisa och Folke promenerar till Kröken och hoppas att bussen kommer och går som den ska.

- Vet du vad Kasper gör på söndagarna? frågar Anna- Lisa.
- Kanske han klistrar kuponger, kanske han räknar ut vinsten på föregående veckas försäljning, försöker Folke.
- Han sågar ved till sitt gengasaggregat. Han var förutseende nog att skaffa ett sånt redan i oktober.
- Har han inte ved i boden redan? Duger inte spisveden?
- Ingalunda! Det ska vara gengasved, små torra kuber, helst lövträ.
- Hur vet du det?
- Av Arvid. Hans arbetsgivare är expert.
- Jag trodde han var specialist på symaskiner och cyklar och sånt.
- Han är mångsidig, Samuel Singer. Men nu är bussen sen.
- Hur vet du det?
- Den har inte kommit än och det är tid för avgång.
- Låter logiskt. Men nu brummar det där borta. Antingen är det bussen eller också är det Kasper som knorrar över veckans vinst.
- Ha, ha. Passa dig! En lärare ska inte skämta så där.

- Jag är ledig, min Sköna. I morgon är det allvar igen. Sköt om dig!
- Detsamma. Vi ses på lördag!

SAMUEL OCH EVA SINGERS RESA

Hela den hösten hade Samuel och Eva Slinger sitt givna samtalsämne, till vilket de återkom var och varannan kväll. Det var inte så att de rekapitulerade resan från start till mål, som en logisk lång film, med inledning, avhandling och slut. Det var enstaka händelser (scener) man talade om och helt beroende av Samuels drömmar. Eva drömde inte, sa hon, men alla människor drömmer, rättade hennes make. Hon menade antagligen att hon inte drömde några mardrömmar, ty sådana drömmar berättar man gärna om, medan ljuva drömmar (i olika grader av ljuvlighet) är så personliga att de är den drömmandes privata angelägenheter, sa han och log.

Ibland hade Samuels drömmar till synes ingen direkt koppling till deras upplevelser under skräck- året. Då ägnade de sig, på hans initiativ, åt drömtydning, en vetenskap som ingen av dem behärskade. Fattas bara: Även Sigmund Freud var ifrågasatt på sin tid. Här följer en kort resumé över drömscener som fanns på makarnas kvällsagenda hösten 1940. Det ska tilläggas att makarna hade en överenskommelse, att aldrig beröra detta ämne på morgnar och på arbetstid. Även veckosluten skulle fredas och helgas åt vila och rekreation.

- Glasrutorna i butiken "Nilssons Eftr." krossades gång på gång, utan att någonsin bli ersatta med nya.
- Singers fick en bauta- beställning på 10 000 tandemcyklar av märket Hermes, att levereras till norska gränsen, sedan den svenska regeringen sagt nej till tågresor. Varför vände de sig inte till en grossist? tänkte Samuel och somnade om.
- Samuel och Eva tog olovandes en roddbåt i Köpenhamn, lyckades manövrera ut den på öppet vatten, tappade den ena åran och rodde runt, runt, runt och drev så småningom tillbaka till startplatsen. Moralisk fråga: Hade de stulit eller lånat?
- Tågbyte på tysk station, oklart vilken. Utrop i högtalaren (på tyska): Tåg mot Dachau avgår varje dag från godsbangården.

- På polisstationen i Heidelberg, Tyskland. Samuel förhörs i sex timmar. Påstått brott: Han har bedrivit olovlig handel på tysk mark (med tyska aktier, värderade i Mark). Han släpps mot borgen, men får utreseförbud och daglig anmälningsplikt.
- Hustrun Eva kidnappas av trestjärnig Kapitän, som begär lösen: Hundratusen aktier i AEG. Samuel har visserligen aktier, men inga i detta företag. Nya underhandlingar att vänta.

De här upplevelserna beskriver bara ytligt Samuel Singers posttrauma: de små eller snälla drömmarna, som han delade med sig av. De tyngre förbehöll han hustrun och de tyngsta behöll han för sig själv. Vi kan kanske tycka att det var dumdristigt av Samuel Singer att bege sig till Tyskland över huvud taget, flykting som han faktiskt var och särskilt på sensommaren 1939, när ett krig var på väg att bryta ut. Vi ska emellertid veta att själva krigsutbrottet kom överraskande och Samuel hade uppenbarligen ett viktigt ärende att uträtta, vid sidan av den officiella semestertrippen. Vad det handlade om visste inte ens hans fru. Det var hennes första besök i landet och det sista. Det var hon fullt övertygad om på hösten 1940.

SAMTAL PÅ VÄG TILL OCH VID MJÖLKBORDET DEN 18 DECEMBER KLOCKAN ÅTTA

- Tjenare Ludde! Så det produceras fortfarande mjölk i Dalen.
- Hej du Nisse! Jo, en får allt försöka att bidra till landets försörjning så gott det går. Apropå det. Står bilen bra?
- Ja, ja men. Så fin vagn har det skjulet aldrig härbärgerat. Det är inte alla som har en Kadett i uthuset.
- Nä, nä. Men se där har vi Mattias. God morgon!
- En rörelse mot mössan, markerar drängens svar.
- Har han skummjölk i flaskan eller är det äkta vara?
- Nog är den äkta allt. Och vasslen som kommer i retur är, såvitt jag förstår, äkta vara det också, som vassle betraktat.
- Det var som f- n, var Nils på väg att säga, men ändrade sitt tal till ett något mindre fult f- ord. Det var som att han ville vårda sitt tal, när drängen var med. Varför, visste han egentligen inte. Han var dessutom inte du med drängen. Det var däremot Ludde.

- Jag hörde att skoläraren ska rycka in i det militära, sa Ludvig.
- Ja, dotera nämnde det. Två månader, från första februari. Han är värnpliktig sergeant.
- Då blir det vikarie i Bråtebro, kan man tänka.
- Ja, det blir i längsta laget att pendla mellan Eksjö och Bråtebro.

Mattias la sig inte i det samtalet, men han lyssnade och en djärv tanke föddes innanför kepsen.

1940	15 oktober	Charlie Chaplins långfilm <i>Diktatorn</i> har premiär i USA
	28 oktober	Italien invaderar Grekland Torgny Segerstedt manas till återhållsamhet av kung Gustaf V
	5 november	Demokraten Franklin D. Roosevelt vinner presidentvalet i USA
	16 november	Albert Engström avlider
	1 december	All privat användning av bensin förbjuds i Sverige
	19 december	Risto Ryti blir president i Finland
	21 december	Den svenska filmen <i>Swing i magistern</i> med Alice Babs har biopremiär
	29 december	Luftwaffe bombar London. Tusentals civila offer.
1941	1 januari	Omsättningsskatt (5 %) införs i Sverige

På morgonen, den fjärde advent gick allting i de vanliga hjulspåren hos Borgs i Dalen, trots att ett par decimeter snö dolde såväl hjulspår som allt annat. På kvällen, när trotjänaren Frans Helgesson dragit sig tillbaka till sin kammare i drängstugan, satt Susanna Borg och drängen, Mattias J:son Berg, och småspråkade i storstugans kök och lät sig underhållas av radion.

- Jag har något på hjärtat, sa Mattias, medan publiken applåderade i radion.
- Så, sa Susanna. Nå, ut med språket, vet ja. Tänker han fria, ha, ha?

Drängen låtsades bli lite generad, men han satt med trumf på hand och hade full kontroll på situationen. Med väl valda ord berättade han sitt livs historia, utan att förstora eller förminska och han förnekade vare sig sin tro eller den examen som krönte hans CV. Han bad sin husmor förlåta hans seglats under falsk flagg och avslutade sin framställning. Susanna Borg blev väldigt överraskad, ljög hon. Men hon hade genomskådat sin tjänare sedan lång tid och hennes diskreta efterforskningar hade bekräftat "allt". Hon hade väntat på den här stunden och när den nu pågick kände hon sig gladare och lyckligare än på år och dag.

20.15 Dan före dan före dan, en radio-
underhållning under julklappsbesty-
ren. Medverkande: Märta Ekström,
Hilding Gavle och Peder Gullberg
(i Lady Gregorys pjäs Vandrings-
mannen), Elof Ahrle och Fritiof
Billquist (i sketch av Karl Ger-
hard), Georg Funkquist (uppläs-
ning). Gösta Björling, Karin Juel
och Arionkvartetten (sång), Nils
Larsson (gitarr), Olle Johnny och
Jack Gill (dragspel) samt Radio-
tjänsts underhållningsorkester, diri-
gent Lars-Erik Larsson.
22.00—22.15 Dagsnyheter och väderleks-
rapport.

- Så Mattias tänker säga upp sig nu, retades hon.
- Inte med ett ord har jag antytt sådana avsikter, sa Mattias. Tvärtemot vill jag efterfråga en fastare anställning här på gården.
- Vilka villkor vill Mattias förelägga sin motpart i denna så ömtåliga förhandling?
- Dubbla lönen, till att börja med samt reglerad arbetstid: 45 timmar per vecka, ledighet varannan söndag och två veckors semester. (Han hade svårt att hålla sig för skratt).
- Mitt motbud: Ingen kontant lön, men mat och husrum. Inget söndagsarbete. Fyra veckors semester.
- Är detta ett seriöst bud?
- Nej!

Medan radion bjöd på musik och sketcher i en salig (nå, ja) blandning, fortsatte förhandlingarna i Borgs kök med orimliga krav och motkrav,

fram och tillbaka, på låtsat allvar och det var dan före dan före dan, eller om man så vill, fjärde advent 1940.

Texten fortsätter på sidan 91.

Under 1940- talet fanns det, som i alla tider, folk som hann med mer än andra. Inte så att de var flåbusar som hetsade sig igenom sina arbetsdagar. Tvärtom kunde de synas nästan loja och likgiltiga och icke sällan var de något rundare om midjan och bar mera påkostade kläder än flertalet. Det var i alla fall mångfald som gällde i deras göranden och låtanden. Henning i Dagerud (Sammalunda socken) var en sådan person. På hans visitkort, om han använt dylika, kunde det stått: Hemmansägare (1/4 mantal), nämndeman, ledamot i socken- och skolstyrelsen (utan skolpliktiga barn), ordförande i vägsamfälligheten, kreaturshandlare, auktionsförrättare, virkeshandlare, med mera.

På tredjedag jul, kom Henning i Dagerud till Dalen. Frågan är nu, i vilken egenskap? Ja, inte kom han som nämndeman, ty någon sådan förrättning var inte i vardande. Så var det troligen i affärer då: han steg in genom en ladugårdsdörr, tillsammans med ägaren och ut genom samma dörr en timme senare. Ett handslag på tröskeln bekräftade att en häst, fem kor och ett ungnöt samt (uppskattningsvis) fem lass hö, bytt ägare. Vad denna affär omfattade i pengar är mindre intressant. Men man vill kanske veta, var affären skedde.

Det hade gått i en rasande fart, när bollen (troligen en snöboll då) börjat rulla,. När andra kristligt sinnade människor firade jul, hade grannarna ägnat helgdagarna åt att planera djärva förändringar i sin verksamhet och i sina liv. Genom den före detta drängens öppenhjärtiga berättelse, visste Ludvig nu allt som var värt att veta (och lite till). Han gick hem till Anna i Villan (som hon numera kallas) och berättade följande:

- Ja, var ska en börja? som Pelle i Bäckén sa, när han blev änkeman. Jo, kan du tänka dig: Hon har sålt av en av hästarna (inte Hitler) och alla korna. Hon behåller hönsen. Grisen är ju redan slaktad och delvis förbrukad. Hon behåller sin dräng. Det blir lösöreauktion till våren.
- Hon behåller den gamle eller den nye? Ja, drängen alltså.
- Båda! Men den nye, han har varit här i årtal, ha, ha. Han ska få en ny roll, är det tänkt. Han har fått provanställning som fröken

Borgs fästman, på obestämd tid. Om han håller måttet, är han lovad en livslång befattning som fästmöns äkta make.

- Det var nyheter, det, ska jag säga. Något mera?
- Ja, Mattias J:son Berg har fått förfrågan från skolstyrelsen, om han vill vikariera för Birgersson under dennes frånvaro.
- Nog vet jag, Ludde, att du har ett skämtlygne som bara överträffas av din fantasi, men nu skojar du allt.
- Ska vi slå vad? Jag sätter en tia på att det jag sagt är sant.
- Topp. Din tokskalle! Ha, ha.

Det ryktades att Kasper i Kröken gick på knäna. Själv hade han ingen kunskap om vare sig ryktet eller det förhållande, att han skulle befinna sig på bar backe, som man brukade säga (även vintertid). Omsättningen i hans butik hade såklart minskat på grund av ransoneringarna och den uteblivna bensinförsäljningen, men han var vid god kassa och på gott humör. Nu satt han i sitt lilla krypin till kontor och klistrade kuponger och bläddrade i inventerings- och beställningslistor. Affären var stängd sedan en timme. Det knackade på dörren. En sen kund tänkte han, tog av sina glasögon och gick knackaren till mötes. Där stod en figur i halvmörkret som han inte kände.

- Pengarna eller livet! Ljöd en dov, hotfull röst.

Folke Birgersson har permission från skolan. Juldagarna har han tillbringat på Åsen tillsammans med de blivande svärföräldrarna och julnätterna i Bråtebro lärarbostad, tillsammans med sin fästmö. Nu i mellandagarna är Anna- Lisa, dottern på Åsen, tillbaka i Värmland, där hennes matmor, den rika järnhandlareänkan, är still going strong, sina åttio år till trots. Klockan är åtta på kvällen och telefonen ringer i den gröna villan i Sunne.

- Hos fru Nilsson. Anna- Lisa Persson.
- God afton! Träffas fru Nilsson?
- Kul skämt, älskling. Vem ringer riks från Ingalunda och önskar samtal med min matmor? Ha, ha.
- OK. Det tänkte jag inte på. Jag har så mycket annat i skallen.

- *Stort huvud, lite vett!* Förlåt, så där brukade man skämta i min barndom.
- Det var ju ett tag sedan, det. Ha, ha.
- Sant. Vad minns du själv från din barndom. Vad hette den där tiden nu igen? Stenåldern?
- Åter till allvaret, som Ölännen sa, när han lämnade Kalmar. Ha, ha. Kära, min vän. Jag har beställt två perioder och den första är över. Hur blir det till nyår?
- Det blir "Ring, klocka, ring" och domkyrkoklockor och Sven Jerring, tänker jag.
- Här eller i Värmland?
- Både och är min gissning. Radion är rikstäckande, förstår du Folke. Den når till och med till Eksjö.
- Jag vet. Skall älskaren komma till älskarinnan eller vice versa?
- Vice versa. Jag kommer klockan fyra på Nyårsafton.
- Välkommen.
- Tack, tack.

Och det blev nyårsafton och det blev Nyårsdag och det blev lysning kungjord, mellan folkskollärare Folke Birgersson i Sammalunda och tjänarinnan Anna- Lisa Persson i Sunne, den första söndagen efter jul. Och det blev giftermål lördagen den 25 januari 1941, under enkla former i Sammalunda kyrkas sakristia, där brudparet och brudens syssling, Arvid Vättedal och dennes hustru Kristina var vittnen. Efter akten var en utvald skara inbjuden att äta bröllopsmiddag hos brudens föräldrar på Åsen. Bland gästerna märktes Ludvig och Anna i Dalen samt brudgummens mor, tillresta åttioåriga Amanda Nilsson från Sunne, änka efter järnhandlaren därstädes, Birger Nilsson.

Sex år tidigare hade det uppstått en spricka mellan föräldrarna Nilsson i Sunne och deras son Folke. Det handlade om en tvist som var så djupgående att familjebanden slets itu i för all framtid. Orsaken var att fadern, med moderns goda minne, anslutit sig till den smutsigaste och mest nazistiska organisationen i Sverige, allt enligt sonens omdöme. Folke Birgersson lämnade den gröna villan i Sunne och

lovade sig själv och föräldrarna att aldrig sätta sin fot där, så länge den beboddes av Hitler- sympatisörer och han höll det löftet.

Det var Anna- Lisa som bönade för att bjuda svärmodern till bröllopfesten på Åsen. Folke sade till slut ja, med motiveringen att modern, trots allt, var hans mor. Politik hade hon aldrig förstått sig på, sa han. Men hon hade trott blint på sin make och det var väl en god egenskap i och för sig. Eller hur min blivande maka?

SAMTAL MELLAN LUDVIG PERSSON OCH F. D. DRÄNGEN TEOL. KAND. MATTIAS J:SON
BERG, I DEN FÖRRES VILLA SÖNDAGEN DEN 26 JANUARI 1941

Anna i Dalen hade begett sig upp till Anna på Åsen, för att hjälpa henne att röja upp efter föregående dags festmiddag och utvärdera den senaste tidens händelser. Det var mycket att prata om nu. Ludvig låg på kökssoffan i villan och bläddrade igenom en jultidning och lyssnade på radion, utan att bry sig så mycket om vare sig den sändningen eller tidningen. Det knackade på dörren och där stod grannens Mattias på tröskeln och frågade om han fick stiga på. Det fick han.

- God dag på dig. Välkommen in i värmen!
- Tackar, tackar. Stör jag dig mitt i eftermiddagsvilan?
- Tvärtom, min vän. Jag låg här och tänkte att det skulle vara trevligt att få sig en pratstund med någon som har huvudet på skaft. Och du besitter allt den egenskapen, du Mattias.
- Tack, tack. Du överdriver. Men jag är människa och uppskattar överdrifter i den riktningen. Jag har inget ärende, fast det har jag nog, när det kommer till kritan: som du vet ska jag vikariera för Birgersson några veckor och jag vill be dig om råd.
- Jasså du, Mattias. Du tänker på det viset, du. Men vem är jag att ge dig råd? Du vet säkert hundra saker, när jag vet en.
- Jag är inte så hemma på den här traktens historia, förstår du och jag känner ju inte den här bygden så bra. Jag undrar om det finns några karakteristiska drag för folket här omkring, goda eller sämre.

- Ludvig blev smickrad över att tas för en hembygds-kännare och han höll ett långt föredrag om sådant som var bevisliga fakta och sånt som mera tillhörde skrönorna. Mattias lyssnade uppmärksamt och förstod snart att han vänt sig till rätt person.

LUDVIGS BERÄTTELSE UR SANNA LIVET

Ludvig Persson frågade Mattias J:son Berg, om han för en kort stund ville vara hans själasörjare. Han ville bikta sig, sa han. Gärna det, sa besökaren och väntade tåligt.

- Jo, förstår du, det var en dag, jag minns inte när, på rak arm. Men det var vardag, det vet jag bestämt, för jag hade lovat Anna att jag skulle gå en vända till Kasper i Kröken och köpa ett paket makaroner i samband med att jag hämtade returflaskan från mejeriet. Men så kom det andra tankar i vägen och jag glömde bort det där ärendet. Men jag blev påmind. Det är ju så i livet, som du säkert märkt själv, att det finns alltid någon som har som främsta uppgift att påminna. (Mattias nickade).
- Nå, i kvällningen sa jag till Anna att jag skulle ta en promenad. Och jag gick till Kasper i Kröken, men klockan var runt sju, så det var ju stängt förstås. Det lyste emellertid en naken lampa där inne, så jag knackade på dörren och handlaren fick, efter lite mackel med låset, upp dörren och då, förstår du, flög F- n i mig och jag drog ner kepsen ända till näsan och förvrängde rösten och ropade: Pengarna eller livet! Kan du förklara för mig, Mattias, varför en gör såna dumheter?

Det kunde inte Mattias J:son Berg, men han insåg det dråpliga i situationen och han vågade sig på att spela med i den komedin:

- Och du tog livet av handlaren? För några pengar fick du troligen inte, om han är så ekonomisk som det sägs.
- Han blev faktiskt vettskrämd, som det såg ut, innan jag visade mitt rätta jag och bad om ursäkt och frågade om jag möjligen kunde få tillhandla mig ett paket makaroner av märket Kungsörnen. Det fick jag och då föreslog handlaren i rask följd att vi skulle säga du, att vi skulle vara vänner för livet och att vi alla borde vara bröder i dessa orostider samt att makaronerna den här

gången var gratis. Vidare fick Ludvig veta att handlarens födelsedagspresent var värd i runda tal 300 kronor. Men i alla fall: kanske jag är den ende i den här traktens moderna historia som har fått något till skänks av handlaren, troligen och sannolikt på grund av att jag hotade honom till livet. Han kanske var i chock.

- Hmm. Jag har ingen formell rätt att ge dig absolution, sa Mattias. Men utvecklingen av händelseförloppet visar tydligt att du är förlåten, i alla fall av handlaren.

Samtalet i villan fortsatte i en anda av ömsesidig förståelse. Från handlaren i Kröken var steget inte långt till det följande samtalsämnet.

- Hur kunnig är du i ekonomi, frågade Ludvig.
- Helt okunnig (paus) är jag väl inte. Så mycket förstår jag, att det man får in måste vara mer än det man ger ut, för att det ska bli vinst. Dessutom förstår jag att alla varor har blivit lite dyrare efter årsskiftet, på grund av momsen.
- Ja, det som kostade en krona förut, det kostar en femöring till nu, men det hamnar ju inte i Kaspers ficka. Det går till det allmänna.
- Yes, Sir. Det är handlarens omsättning som beskattas. Det han säljer alltså.
- Men jag undrar om det inte är en lucka i den där lagen. Staten torde nämligen gå miste om momsen på det som handlaren och hans fruga (som han säger) förbrukar för egen del.
- Nu hänger jag nog inte med.
- Tänk dig, Mattias, att Kasper har slut på sockret i sitt köksskåp en trappa upp. Inte Fasen går han ner i affären och köper ett kilo socker av sig själv. Han tar helt sonika sockret med sig i en påse och går uppför trappan och säger till frugan: denna vara är icke skatte- pliktig, ty den ingår inte i omsättningen. Slutsatsen blir att handlarens hushåll kostar 5 % mindre, förutsatt att allt som förbrukas finns att tillgå i den egna butiken. Inte sant?
- Det låter rimligt, Ludvig. Och samma regel gäller, logiskt nog, för den mjölk som du konsumerar, om du tar den från dina egna kossor. Det finns lite rättvisa i världen, trots allt.

Ludvig och hans gäst började bli klara med varandra för den här gången. Mattias stod med mössan i hand och var på väg att gå, när Anna kom tillbaka från Åsen, samtidigt som mörkret så sakta började smyga sig in i Dalen. Mattias sa adjö och vandrade den korta vägen hem till sig och Susanna, hans trolovade som var havande, fast det visste ingen, inte ens hon själv.

Att vara behörig var ett strå vassare än att vara obehörig. Att vara sergeant var ett snäpp högre än att vara fänrik. Att vara villaägare var inte olikt att vara hemmansägare. Att vara hemmansägare på Åsen var likvärdigt med att vara detsamma i Dalen, trots höjdskillnaden (över havet och Vättevattnet). Att vara butiksbiträde var bra på sitt sätt och att vara en rik änkas allt i allo hade sina förtjänster. Att vara vikarie var att vara någons ersättare under en begränsad tid. Att vara tillsammans var att inte vara ensam. Beträffande det förbannade kriget var det att vänta och se, hur länge det skulle vara eller inte vara.

Ur Shakespeares Hamlet (Teckning ur Sv. D.).

Fortsättning: Fem nya delar planeras att komma till senare i år.